

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרָתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

בין האופטימיות לפסימיות ישנה הריאליות. באופן טבעי, הריאליות נוטה להתדרדר לפסימיות, אבל כאשר היא מקבלת כח מלמעלה הכיוון שלה יכול להתהפך, לנטות לאופטימיות.

אופטימיות-ריאלית היא שילוב מנצח, שמצליח לקחת את המבט המציאותי, המודע לפרטי הפרטים, ולזהות כיצד הפרטים מתכנסים לכלל של עליה, וככל שמתקדמים הריאליות יותר אופטימית והאופטימיות יותר ריאלית.

[מתוך השיעור 'תהיה ריאלי!']

וישלח תשפ"ו

04 **ישראלי ישראלי**

נקודה מעובדת
העליה מיעקב לישראל - הפסימי
הופך לריאלי

05 **תהיה ישראלי!**

על אופטימיות, פסימיות וריאליות
ריאליות - היציאה של האדם מעצמו

09 **הצלילים הולכים בעקבות האורות**

הרב חרל"פ בין תלמידי הראי"ה קוק
לימוד הזכות של הרב חרל"פ
על בני הדור

15 **זעקת אדמו"ר הזקן**

תפלה, תורה ושבת בסיום ספר התניא
צעקת "גוואלד גוואלד" בפרק
הסיום של התניא

19 **תיקון הגיהנם**

גילוי הטוב הצפון בכל העולמות
שלשת מימדי העולם וגילוי הטוב
במציאות

22 **גלות התורה**

מאור עינים
גלות וגאולה של רזי התורה

26 **הסיפור החסידי**

תן תודה!
המגיד ממעזריטש

28 **מענות ותשובות**

תשובות הרב לשואלים
רפואה רוחנית

29 **פאָר אַלעס איז געווען**

איש חרבו!
רזי יספר לנו מה צריך לעשות
בשורצים לקפץ למים ואין זה קשור
לבד מצוה

העלון מופק ע"י עמותת

אוהבים להיות יהודים.

לקבלת השיעורים במייל

ולהצטרפות לצוות המפיצים:

itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל

מתווה עיצוב: דעה צא אביחיל

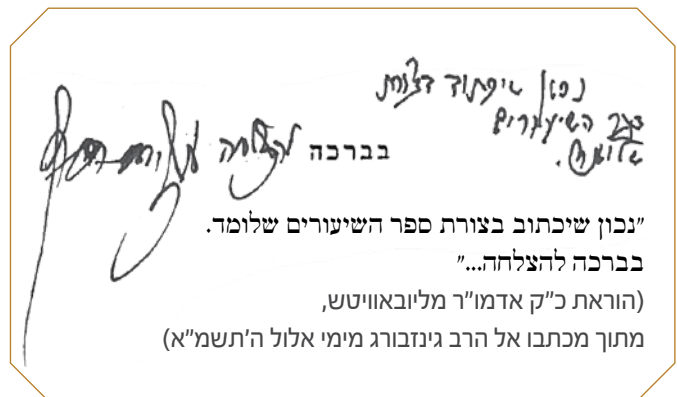
עיצוב: ענבל ציק

מערכת: הרב יוסף פלאי,

בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם

זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווח

הקדמת המערכת

שבת שלום וחג גאולה שמח לכל קוראי **נפלאות**, בתוך כל בית ישראל. **ארבעה שיעורים בגליון** השבוע: שיעור המשך על **אופטימיות פסימיות ריאליות**, שיעור להילולת **הרב חרל"פ, סיום התניא** לכבוד י"ט בכסלו וציוץ מורחב על **תיקון הגיהנם**. השיעור הראשון – **תהיה ריאלי!** – הינו המשך לשיעור מהגליון הקודם על אופטימיות פסימיות ריאליות, ובו תוספת יסודית על **הריאליות כיציאה מעצמי** אל המציאות המשקפת את השגחת ה'.

השיעור השני – **הצללים הולכים בעקבות האורות** – הוא פתיח לשיעור הכללי לתלמידי הישיבות מהשבוע שעבר, ובו התייחס הרב ליום ההילולא של **הרב יעקב משה חרל"פ**, מגדולי תלמידי הראי"ה קוק. השיעור מתבונן ביחס בין **שלושת תלמידיו** הגדולים של הרב קוק ובעיקר **בלימוד הזכות** המיוחד של הרב חרל"פ על בני דורו (ביחס ללימודי הזכות של שני רעיו). מוזמנים גם להאזין להסכת **רואים נפלאות** שאי"ה יעסוק בשיעור הזה, בבית המדרש **נשמתא** ביוטיוב ובספוטפיף או בקול הלשון (036171111 ללחץ * ואז # ואז 322212 ואז #) בשיעור השלישי בגליון – **זעקת אדמו"ר הזקן** – סיום ספר התניא לכבוד חג החגים **יט כסלו**, מלמד הרב, צעד צעד, את **פרק הסיום הנרגש** של ספר התניא, העוסק בהתחזקות בתפלה בצבור, למוד תורה ושמירת השבת, בהדגשה על ענין אחדות ישראל. **הזדמנות נהדרת לסיים כראוי ואז להתחיל מחדש!**

השיעור החותם את החלק הראשון של הגליון – **תיקון הגיהנם** – הינו ציוץ מורחב ועמוק המתייחס לתיקון **שלושת מימדי העולם** הנתקנים ע"י הצדיק, הבינוני ובעל התשובה ובאים לגלות את **הטוב האלקי** באופן גלוי ומוחשי.

מדור **מאור עינים** מרחיב הפעם, מתוך התייחסות לפגיעה בגיד הנשה, את הבנת הגלות – הנוגעת גם לרזי תורה – ובעיקר, כמובן, את **הבנת הגאולה**.

ואל תפספסו את המדור לילדים של **רזי**, שחוגג השבוע חגיגה מיוחדת – **ספר ראשון שיצא לאור...**

כולנו מגיעים **להתוועדות י"ט כסלו השנתית**. מתי? ביום שלישי **מוצאי י"ט בכסלו**. איפה? בית זלטה, כפר חב"ד ב'. **פרטים מלאים בגב הגליון** ובאתר הקהילתי שלנו בכתובת derechaim.info

שבת שלום ומבורך

לשנה טובה בלימוד החסידות ובדרכי החסידות נכתב ונחתם

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת וישב הבעל"ט:

נ"ך יומי – יחזקאל פרקים ד"ג ; משנה – עבודה זרה פרק ה.

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

ישראלי ריאלי

ראית המציאות.

בין האופטימיות לפסימיות יש השקפת עולם 'נקה' – ריאליות, המסתכלת על המציאות כפי שהיא. בעצם העובדה שהריאלי מסוגל לצאת מעצמו יש ברכה גדולה, גילוי של "רוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר" (בגימטריא השגחה פרטית!). ריאליות אמיתית מכירה בכך שלא הכל תלוי בי – לטוב ולמוטב, של האופטימי והפסימי – אלא ה' הוא המנהל את העולם. לכן, בהסתכלות על המציאות אני פוגש את ה' יתברך, כאשר בתוך המציאות האובייקטיבית מופיע גם הפן הסובייקטיבי של ה', הפונה אלי ומעודד אותי. המפגש הזה בין האדם לאלוקיו, בזירת המציאות הממשית, ודאי יוליד דברים טובים. לכן הריאליות היא אופטימיות, אך זו אופטימיות ריאלית ומתוקנת, המבוססת על אמונה ובטחון בה'.

יעקב אבינו הוא פסימי בטבעו, מודע לחולשתו, לעבודת התיקון המורכבת של המציאות ולכשלונות האפשריים, כאשר גם נסיון חייו מלמד שהדברים נוטים להשתבש. אמנם, ברכת אביו, יצחק האופטימי, מלווה אותו בחייו, ונותנת לו כח לפעול למרות אופיו הפסימי, אבל הוא נמצא במאבק נפשי-פנימי מתמיד. המאבק הזה מוכרע כשהוא פוגש את שרו של עשו, נלחם בו ורואה שה' מציל אותו ממנו ובסופו של דבר הוא יכול לנצח ולברר גם "פכים קטנים". אז הוא הופך מיעקב הפסימי, שרואה את המציאות מתוך חולשה של "עקב הלב מכל ואגש הוא" (ובעצם עוקב אחרי המציאות בחשש, בבחינת אחר באחר), לישראל הריאלי, המביט ישר אל המציאות, רואה שהיא פעולת אל, ומגיע ליחסי פנים בפנים עם ה' – "כי ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי!"

יש אנשים אופטימיים, הרואים את עצמם באופן חיובי, בטוחים בעצמם, וצובעים את כל המציאות בצבעים ורודים – 'המצב די טוב, ויהיה עוד יותר טוב!'. יש אנשים פסימיים, הרואים את עצמם באופן שלילי, מסגפים את עצמם, וצובעים את כל המציאות בצבעים קודרים – 'המצב גרוע, ויקח המון-המון זמן לתקן אותו'.

נעים יותר להיות אופטימי, ונשמע גם חסידי יותר ("חשוב טוב – יהיה טוב!"), אך אופטימיות לא מפוכחת היא חווית-תהו שעלולה להסתיים בשבירה. לאידך, הפסימיות פחות נחמדה, אבל במינון הנכון – כשהיא לא הופכת לעצלנות וכבדות, המשביתות את האדם מפעולה – היא נותנת אורך-רוח לתיקון המציאות, פרט אחרי פרט.

אכן, גם האופטימיות וגם הפסימיות הן חוויות סובייקטיביות הנובעות מהשקפות-עולם אגוצנטריות. גם האופטימי וגם הפסימי שמים את עצמם במרכז, מודדים את עצמם, כל אחד לפי אופיו, ולפי מצב-רוחם הפנימי 'שופטים' את המציאות שסביבם לחיוב או לשלילה. לאופטימי אולי קל יותר להודות בכך שהחוויה שלו היא סובייקטיבית – נעים לו 'להודות' שהוא פשוט טיפוס מוצלח ומקדין זאת סביבו. הפסימי, לעומתו, מעדיף לחשוב שבבסיסו הוא דווקא אדם חיובי, ורק נסיון חייו עיצב את השקפת עולמו ('פסימי הוא אופטימי שהתפכח...'). אך באמת אצל שניהם עדשת ה'אני' מעוותת את

שיעור

על אופטימיות, פסימיות וריאליות

תהיה ריאלי!

קיצור מהלך השיעור

בשבוע שעבר התפרסם בגליון שיעור עמוק ומורכב על היחס בין האופטימיות, הפסימיות והריאליות. השיעור הקצר שלפנינו מסכם בקצרה את הדברים ומוסיף עליהם תוספת חשובה ויסודית: בעוד האופטימיות והפסימיות הן השקפות אגוצנטריות־סובייקטיביות, הריאליות היא יכולת של האדם לצאת מעצמו אל המציאות שסביבו - מציאות המשקפת את ההשגחה הפרטית של ה' - ולהתבונן בה במבט אובייקטיבי.

אופטימיות, פסימיות וריאליות

אופטימיות ופסימיות הן שני קצוות של ההסתכלות האנושית על המציאות החיצונית. בפשטות, המבט החיובי־האופטימי של האדם על עצמו ועל סביבתו עדיף על המבט השלילי־הפסימי. ובכל זאת, יש באופטימיות ממד של תהו – הסתכלות כללית על המציאות, בלי התחשבות אמיתית בפרטיה הסבוכים – שעלול להביא לשבירה. לאידך, במבט הפסימי, הרגיש לפרטים הסבוכים של מה שדורש תיקון, יש פוטנציאל אמיתי יותר של תיקון הדרגתי.

אבל, כמו תמיד, בין שני הקצוות יש גם ממוצע – בין האופטימיות לפסימיות ישנה הריאליות^א. באופן טבעי, הריאליות נוטה להתדרדר לפסימיות, אבל כאשר היא מקבלת

כח מלמעלה הכיוון שלה יכול להתהפך, לנטות לאופטימיות. אופטימיות ריאלית היא שילוב מנצח, שמצליח לקחת את המבט המציאותי, המודע לפרטי הפרטים, ולזהות כיצד הפרטים מתכנסים לכלל של עליה, וככל שמתקדמים הריאליות יותר אופטימית והאופטימיות יותר ריאלית^ב.

במושגים הפנימיים, בשרש בקדושה, הפסימיות שייכת לעולם האצילות המתוקן, עולם הברודים. אך בעולמות התחתונים, בי"ע, היא 'מתדרדרת' לפסימיות קשה יותר ויותר. עולם הברודים הוא עולמו של יעקב אבינו, המכיר בכך שהתיקון הוא אטי, "ואני אתנהלה לאטי... עד אשר אבא אל אנני שעירה"^ג.

האופטימיות היא האופי הראשון של עולם

ב ודרך מליצה: החיבור של אופטימיות וריאליות הוא בסוד "יהי אור" (הבאת תוך חשך הפסימיות, "ברישא חשוכא" של "והארץ [העולם הזה והגיהנום] היתה תהו ובהו וחשך וגו').

ג בראשית לג, יד.

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעד. ו' כסלו פ"ו.
א הסימן של אופטימיות־פסימיות־ריאליות הוא אפר. על סוד האפר ראה בכוונות הארז"ל לתיקון חצות (שער הכוונות דרושי תיקון חצות דרוש א) ועוד.

אחד מהכינויים לשם ישראל הוא 'ראלי', לשון ריאלי! יעקב זוכה לשם ישראל רק אחרי מאבק פנימי קשה בו הוא יוצא מהפסימיות שלו להיות ריאלי

והפסימיות יש מכה משותף – שתיהן תופעות-השקפות של מודעות עצמית, הסתכלות על המציאות מתוך מבט אגוצנטרי, השקפה שמתמקדת קודם כל ב'אני'. האופטימיות של עולם התהו היא השקפה של "אנא אמלוג", "כנ"ל – ה'אני' נמצא 'על הגובה', 'אני הכל'. הפסימיות של עולם התיקון מנמיכה את ה'אני' – דבר שמתבטא ב'בטול האני' (כאשר הפסימיות מומחשת בסיגופים וכו') – 'אני לא כלום'.

היחס בין שתי ההשקפות הוא "יעלו שמים ירדו תהומות"^ז, "מאיגרא רמה לבידא עמיקתא"^ח, אבל שתיהן סובבות את ה'אני'. גם כאשר האופטימיות והפסימיות מתייחסות לתופעות המתרחשות בעולם, מחוץ למציאות ה'אני' – של האדם האופטימי או הפסימי – הן משקפות את יחס האדם לעצמו. מי שנוטה להסתכל על עצמו באופן אופטימי, צובע בצבעים ורודים גם את כל העולם הסובב אותו, ומי שנוטה להסתכל על עצמו באופן פסימי, צובע גם את כל מה שחוצה לו בצבעים

התהו שנשבר, עולם הנקודים, כאשר כל אחד ממלכי התהו אמר "אנא אמלוג", מתוך מחשבה אופטימית שהוא לבדו מסוגל לתקן את העולם בגישה שלו. עולם הנקודים הוא עולמו של יצחק אבינו, שמאמין (בתחלה) שאפשר לתקן את עשו בבת אחת.^ה

למעלה משני העולמות הללו נמצא עולם העקודים – עולם של 'תהו יציב', למעלה מהזמן והמקום, למעלה מהאופטימיות והפסימיות – שיש בו את הכח

לחבר את העולמות ולתת לריאליזם את הכח להפוך לאופטימיות ריאליזם. עולם העקודים הוא עולמו של אברהם אבינו, המאמין הגדול, איש החסד והאהבה, שיש לו כח לברך ולרומם את המציאות כולה. בעקדה עולה יצחק האופטימי לעולם העקודים, עולמו של אביו אברהם, ומקבל משם כח ברכה אותה הוא מעניק (שלא מדיעתו) לבנו יעקב, הפסימי בטבעו הראשון, והופך אותו, בסופו של דבר, לישראל הפועל מתוך אופטימיות ריאליזם. בדרך צחות, אחד מהכינויים לשם ישראל הוא 'ראלי', לשון ריאלי! בפועל יעקב זוכה לשם ישראל רק אחרי מאבק עם שרו של עשו – מאבק פנימי קשה – בו הוא יוצא מהפסימיות שלו להיות ריאלי, אך רמז לכך כבר יש בהסכמה-בדיעבד של יצחק לברכה שנתן ליעקב: "ואברכהו גם ברוך יהיה"^ו בגימטריא ישראל.^ז

המציאות שמחוץ ל'אני'

כשמעמיקים עוד, בין האופטימיות

ז ורמז: יעקב בגימטריא הכל לא כלום – יעקב הפסימי הוא תגובת-הנגד (הריאקציה) ל'אני הכל' של התהו בתחושה ש'אני לא כלום' (ה'כל לא כלום' ר"ת ה'לך, שהוא שם קדוש – ראה סה"ש סעודת יום אהש"פ תש"ב, ובמדור ביאורי תפלה בגליון הקודם הערה כ). יעקב אומר "יש לי כל" (בראשית לג, יא) – מאבא האופטימי, יצחק – אך אצלי הכל הוא לא כלום, שהרי "כולא קמיה כלא חשיב" (ע"פ זהר ח"א יא, ב).

ח תהלים קז, כו.

ט ע"פ חגיגה ה, ב.

י מבואר בחסידות (ראה סה"ש תורת שלום עמ' 85) שישנם צדיקים שנשמתם היא מסוד שם בן, והם מדברים על עצמם, על ה'אני' שלהם (לעומת צדיקים ששרשם משם מה, שכמעט לעולם אינם מדברים על עצמם). דוגמה מובהקת לכך היא רבי נחמן מברסלב, שהפליא לדבר במעלות נשמתו וצדקותו כחידוש נפלא שלא היה מעולם (ראה לדוגמה חיי מוהר"ן רכט, רנו, רמז, שלב ועוד), ולאידך נקט בתפיסת עולם פסימית מובהקת והגדיר את העולם הזה כגיהנם (ראה לקו"מ קיט ובאריכות ב'ציץ' י' כסלו השתא שנדפס לקמן בגליון).

ד הגהות הר"ש על אוצרות חיים אות כד (נדפס גם בסוף מבר"ש).

ה בראשית כז, לג.

ו לכללות הפסקה הזו ראה התוועדות כ"ח חשון (בחלק שפורסם בגליון יוצא) השתא.

קודרים.

לעומת שתי ההשקפות הללו, הריאליות מתייחסת למציאות הסובבת כפי שהיא – יש בה הארה של אור מקיף, אור ממקום אחר, מחוץ ל'אני' של האדם (שמקורה בעצם ב'אתה' שמחוצה לו, בו הוא מביט במבט ריאלי). על ההופעה הזו, ממקום אחר, נאמר "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר"^{יא} – היציאה של האדם מעצמו היא כבר ישועה. כידוע^{יב}, "רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר" בגימטריא השגחה פרטית (שמקורה בעולם העקודים,

עולמו של אברהם אבינו, כנ"ל, שהוא ראש כל המאמינים^{יג} בהשגחה פרטית). ריאליות קדושה רגישה לכך שמה שמתרחש במציאות לא מתרחש מעצמו, או על פי חוקי הטבע ה'קרים', אלא מונהג על ידי כח העליון.

אדם ריאלי מכיר בכך שהוא לא יכול לדעת 'עד הסוף' מה יתחולל במציאות, היות שהדברים אינם תלויים בו אלא במה שמחוץ לשליטתו. ריאליות היינו ידיעה שלא אני קובע את המציאות, ובודאי אני יודע רזי עולם^{יד} – לכל היותר יש לי הערכות מסתברות של "אין חכם כבעל הנסיון"^{טו}, הסתברות שאיננה 'סוף פסוק' כלל. אני יכול לשער לפי הנסיון מה יקרה, ולנסות להשפיע על המציאות – והלואי שאזכה להשפיע עליה לטובה, במעשי הטובים ובתפילותי (ועד לאפשרות של "צדיק

יא אסתר ד, יד.

יב הקדמת **שכינה ביניהם** הערה לז; **מעין גנים** ח"ב עמ' קצ. ובכ"מ.

יג שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

יד ראה רשימות דברים (חיתריק) מדור אדה"ז אות סה; ספר הצאצאים (היילפרין) עמ' 61; רשימות סיפורים (תשורת גלובסקי, כסלו ע"ב) ח"א עמ' 29.

טו עקידת יצחק שער יד.

הפסימיות

הלא־מתקנת
היא סובייקטיבית־
בלבוש־
אובייקטיביות
- הפסימי מתיימר
להיות ריאלי, מי
שמביט במציאות
הקשה במבט
מפוכח, אך באמת
המבט שלו נובע
מנמיכות הרוח
הסובייקטיבית שלו

גוזר והקב"ה מקיים"^{טז}) – אך 'המלה האחרונה' היא לא שלי אלא של ה' (ברוך ה'), מנהיג המציאות, ועלי לזרום עם המציאות בפועל.

האופטימי (הנאיבי) בטוח שהכל נמצא בידיו, והוא יתקן 'בקלי קלות' את המציאות שסביבו (כאשר הכשלון הצפוי עלול לגרום לו לשבירה, אם הוא לא אבד קשר עם המציאות...). הפסימי מרגיש שהוא קטן וחסר כח, המציאות קשה וסבוכה, ולכן תיקונה יארך זמן רב, שסופו אינו נראה לעין. הריאלי חי בתודעה של "לא עליך המלאכה לגמור

ולא אתה בן חורין להבטל ממנה"^{יז} – הוא מנסה לעשות את אשר בכוחו לתקן, אך יודע שהדברים נמצאים בידיו של ה', ודווקא לכן שמח ובטוח שהתהליך יהיה מוצלח ומהיר מהצפוי, "נכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדנו"^{יח}.

סובייקטיביות ואובייקטיביות

בסגנון אחר, האופטימיות של התהו היא תודעה סובייקטיבית בעליל, בה האדם בונה לעצמו תמונת־עולם פנימית שמתעלמת מהמציאות שבחוץ.

הפסימיות הלא־מתקנת היא סובייקטיביות־בלבוש־אובייקטיביות – הפסימי מתיימר להיות ריאלי, מי שמביט במציאות הקשה במבט מפוכח, אך באמת המבט שלו נובע מנמיכות הרוח הסובייקטיבית שלו (ובמובן זה, יש בפסימיות משהו מסוכן יותר – היא רמיה עצמית, "אוהב בלבוש אויב"^{יט}, המקשה על ההבחנה ב'זיוף').

טז ע"פ תענית כג, א.

יז אבות פ"ב מט"ז.

יח הקדמת המלקט לספר התניא (ד, א).

יט ראה כללי החנוך וההדרכה פ"ג.

ומשתקף דרכה) ושכינתיה (הסובייקט-הגברא, האדם החווה את המציאות ופועל בה כנציג כנסת-ישראל), וד"ל.

כ קוב"ה ושכינתיה הם גם פן החפצא האובייקט ופן הגברא-הסובייקט של ה' עצמו - כפי שנתבאר בסדרת שיעורים מאור ל"כ תשרי (נדפס בגליון נח) תשפ"ה. המפגש עם ה', פנים בפנים, הוא דווקא בין הסובייקט האנושי לסובייקט האלוקי, בעוד מפגש בין שני אובייקטים הוא מפגש אחר באחר, ואפילו מפגש בין הסובייקט האנושי לאובייקט האלוקי הוא מפגש פנים באחר. על פן האובייקט האלוקי נאמר "וראית את אחרי [ופני לא יראו]" (שמות לג, כג) - ממד ה"לא אדם" (שמואל"א טו, כט) של ה', עליו נאמר "אני הו' לא שנית" (מלאכי ג, ו) - בעוד "פני" של ה' היינו המקום בו ה' מגלה כביכול 'מי אני באמת, בתוך עצמי, שרש השכינה בעצמות קוב"ה, וד"ל.

הריאליות היא מפגש של האדם עצמו (הסובייקט) עם המציאות החיצונית (האובייקט) - מפגש שהוא בעצם המפגש האמתי עם ה', יחוד קוב"ה ושכינתיה

רק הריאליות היא אובייקטיביות אמיתית, שמנסה לראות את המציאות כפי שהיא, ללא הטיות סובייקטיביות. ריאליות (reality) נגזרת מהמלה אמת (really), שיש בה גם משמעות של שאלה מופתעת 'באמת?! (really?!). בריאליות יש פתיחות, מוכנות ואפילו 'הזמנה' להפתעה - לחדשות מהשטח. הריאליות היא לא מציאות 'מתוכי', לפי הראש-הסברא שלי, אלא מציאות המתגלה לי מהחוץ. אם כן, הריאליות היא מפגש של האדם עצמו (הסובייקט)

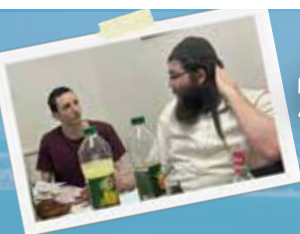
עם המציאות החיצונית (האובייקט) - מפגש שהוא בעצם המפגש האמתי עם ה', יחוד קוב"ה (האובייקט-החפצא, המנהיג את המציאות

"מתקדמים ביחד"
בית גל עיני - חיפה

לשכת ריגרי: 052-5624350

היו שותפים!

שיעור

הרב חרל"פ בין תלמידי הראי"ה קוק

הצללים הולכים
בעקבות האורות

קיצור מהלך השיעור

את השיעור הקבוע לבחורי הישיבות - אליו הצטרפה באופן מיוחד ישיבת חומש - פתח הרב בהתייחסות ליום ההילולא של הרב חרל"פ. השיעור פותח בהתבוננות על היחס בין שלשת תלמידיו הגדולים, ממשיכי דרכו, של הראי"ה קוק זצ"ל. עיקר הדברים הוקדש ללימוד הזכות המיוחד של הרב חרל"פ על בני הדור - ההדגשה שהצללים הנראים לעין באים בעקבות האורות של הנשמות הגדולות שיש כאן היום - ובסופם השוואה בין לימודי הזכות של שלשת התלמידים הגדולים. התייחסות מיוחדת מזוית חב"דית לבית מדרשו של הרב קוק.

שהיו שלשה תלמידים גדולים, ממשיכים של הרב קוק — הבן שלו, הרב צבייהודה, הרב חרל"פ והרב הנזיר. זו שלישיה מעניינת, חשובה, שאנחנו מדמים לעוד שלישיות, כמו שלשת התלמידים העיקריים של הרבי ר' בונים — הווארקער, הקוצקער והחידושי הרי"מ. שלשה תלמידים שונים לרב הם שלשה קוים ימין-שמאל¹ — אמצע של הרב. אצל הרבי ר' בונים מאד ברור שהווארקער הוא החסד-הימין, הקוצקער הוא הגבורה-השמאל והחידושי הרי"מ התפארת-האמצע, עמוד התורה².

שלשת התלמידים כאן הם לא באותו אופי של שלשת תלמידי הרבי ר' בונים, אבל לענ"ד

הרב אלישמע — ראש ישיבת חומש — הזכיר לי שהיום, ז' כסלו, הוא היארצייט של הרב חרל"פ. בשנים האחרונות לא כל כך למדתי בספריו, אבל בשנים קודמות מאד אהבתי ללמוד קטעים מה'מי מרום'³. נאמר שני דברים לזכרו, לכבודו. היות שיש פה אנשים מסתמא יותר בקיאים בכתביו ממני — הם יכולים גם לעזור, בינתיים נאמר 'בדרך אפשר'.

שלשה קוים בתלמידי הרב קוק

הדבר הראשון שייך לעצם השם שלו. נקדים

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ז' כסלו פ"ו - כפ"ח א בחדשים אייר-סיון תשנ"ד נמסרה סדרת שיעורים במעניי הישועה וראה גם שיעור ט' תמוז תשמ"ג ועוד (השיעורים זמינים להאזנה - וחלקם גם לקריאה - באתר 'מכון גל עיני').

ב ראה גם שיעור י"ד אלול תשס"ז (וראה גם שיעור כ"ה אדר תשע"ז).

כאן הרב קוק

הוא הדעת,

אבל יוצאים

ממנו שלשה

קוים. הקוים

משתלבים - זהו

עולם התיקון,

יש התכללות,

אהבה ואחווה

ושלום ורעות בין

הקוים

אפשר לומר שגם השלישייה הזאת היא בסוד חג"ת: בכל מבנה כזה הרב עצמו הוא הדעת - דעת תורה של בית מדרשו. לענינו, כאן הרב קוק הוא הדעת, אבל יוצאים ממנו שלשה קוים. הקוים משתלבים - זהו עולם התיקון, יש התכללות, אהבה ואחווה ושלום ורעות בין הקוים (כל קו פונה למטה, לשם תיקון המציאות, בנתיב שלו, אך בו זמנית כולם פונים למעלה אל נקודה אחת - "הוי' חננו לך קוינו"^ג - "חננו... קוינו" עולה אחד פעמים יחד, וד"ל).

ולענינו, לענ"ד הרב צבי יהודה הוא החסד, אוהב ישראל בפשטות. הרב הנזיר הוא הגבורה, ההגיון השמעי, "אני בינה לי גבורה"^ד, עם עצם הפרישות שלו, הנזירות שלו, הצמחונות שלו, וכל שאר ההנהגות שלו, השואף להחזרת עטרת הנבואה לעם ישראל מתוך קשר עצמי לעתיד לבוא, בחינת בינה^ה, שרש קו שמאל (העולה למעלה). יחסית, הרב צבי יהודה היה יותר 'לאומי', שייך לימין, ואילו הרב הנזיר יותר 'אוניברסלי', שייך לקו השמאל (הרצון להכליל את השמאל, חכמת הגוים, בתוך הימין - "לאכללא שמאלא בימינא"^ו). הרב חרל"פ - אני מקווה שישכימו איתי שהוא עיקר עמוד התורה בין תלמידי הרב קוק - הוא התפארת שבאמצע. בזמן מלחמת השחרור היתה מחלוקת לגבי בחורי הישיבה, מרכז הרב - הרצי"ה וגם הרב הנזיר חשבו שעליהם להתגייס, ואילו הרב חרל"פ גרס שתפקידם גם בשעה זו להמשיך בלימוד התורה. זו דוגמה לכך שאצלו העיקר הוא עמוד התורה.

ג ישעיה לג, ב.

ד משלי ח, יד.

ה ע"ח שט"ו פ"ה.

ו ראה זהר ח"ג קעו, א; קעח, א.

'ר' יעקב משה'

כתוב^ז שהמלים האחרונות שאמר הרב קוק לפני הסתלקותו היו 'ר' יעקב משה'. עם המלים האלה הוא הסתלק לעולם האמת ("אין אמת אלא תורה"^ח). זהו ודאי דבר מאד משמעותי. יש פה רמז די ברור שהרב חרל"פ הוא הממשיך העיקרי שלו בקו התורה - בקו האמצעי שלו, נושא ההפכים, ימין ושמאל, ומגלה את אור העצם (גם אם ברור שבקו ההנהגה שלו - בבחינת "מוליך לימין משה"^ט - הרצי"ה הוא הממשיך העיקרי).

מאד מעניין שהשמות של הרב והתלמיד כאן הם ממש המשך - לרב קוק קוראים אברהם-יצחק (קוי הימין והשמאל) ולרב חרל"פ קוראים יעקב-משה (ורמז: **אברהם-יצחק-יעקב-משה** עולה 983, "**בך בחר הוי' להיות לו לעם סגלה**", הנושא העיקרי של בית המדרש של הרב קוק). רצף השמות הוא בדיוק כמו באושפזין של חג הסוכות, ממש לפי הסדר - חסד-גבורה-תפארת-נצח^י. כשמגיעים למשה רבינו,

ז אנשי תורה ומלכות עמ' 36.

ח ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח; הקדמת איכה רבה פסקה ב; פסיקתא דרב כהנא פסקא טו אות ה.

ט ישעיה סג, יב.

י דברים ז, ו. 983 עולה **ישראל בעל שם** (הנשלם על ידי ה'טוב' 1000, סוד אלף אורות שנתנו למשה בסיני ונלקחו ממנו בחטא העגל, גילוי אורו של משיח, "האור כי טוב" הגנוז לעתיד לבוא). ועוד, 983, **אברהם יצחק יעקב משה**. עולה "**קריית ארבע**", ארבעת הענקים מעניקים של עם ישראל! והוא עולה "**קברו של משה**" ("**חלקת מחקק ספון**" ע"ה) שעולה "**כבד אלהים הסתר דבר**" (משלי כה, ב; הפסוק ממשיך "וכבד מלכים חקר דבר" - גילוי אותו דבר, סוד העלם וגלוי, סוד "ביום ההוא הוי' אחד ושמו אחד" - **יה** אותיות של "כבד אלהים הסתר דבר" ו**יה** אותיות של "וכבד מלכים חקר דבר", וד"ל!) ראה גם שבעים פני חן פן נט.

יא והנה, **אברהם יצחק יעקב משה** ועוד **חסד גבורה תפארת נצח** משלימים ל-2500, 50 ברבוע, גילוי שער הנון בשלמות, סוד "משה זכה לבינה" (ראה ר"ה כא, ב; זהר

"ראשית צמיחת ישועתנו" זהו ביטוי טוב מאד ומקובל על כולם - ויהי רצון שהישועה תושלם ותהפוך תיכף ומיד ממש לגאולה האמתית והשלמה על ידי מלך המשיח!

"ישועתנו" היינו ישועה מלמעלה,^א וודאי יש ישועה ה' במה שקורה כאן בארץ מראשית שיבת ציון ועד עתה. הרבי המהר"ש אמר שאם ביל"ו היו מוסיפים ל"בית יעקב לכו ונלכה" את סיוס הפסוק, "באור הוי"כ^א, הוא היה מצטרף עם מאה אלף חסידים^ב. אז "ראשית צמיחת ישועתנו" זהו ביטוי טוב מאד ומקובל על כולם – ויהי רצון שהישועה תושלם ותהפוך תיכף ומיד ממש לגאולה האמתית והשלמה על ידי מלך המשיח!

יש הרגשה שכבר הגיעה אילת השחר והתחיל להתנוצץ ממנה "אורו של משיח"^ג. גם הרבי אומר אותו דבר^ד, הרבה מצדיקי החסידות אמרו אותו דבר על הדור שלנו – כל אחד ראה ניצוצות של משיח במקום אחר. יש מי שרואה ניצוצות של משיח בכנסת ויש מי שרואה ניצוצות של משיח במקומות אחרים – העיקר שיש הרבה ניצוצות של מלך המשיח, שאפשר לראות בעיני בשר. "אילת השחר" כבר התחילה להופיע באופן (גם למתאפקים...). בכל אופן, המאפיין העיקרי בבית המדרש של הרב קוק הוא לימוד הזכות הגדול, גם על מי שלא שומר תורה ומצוות, מה שקורים היום חילונים. הרבי לא אהב^ה להשתמש במלה הזו – חילוני לשון חול ויהודי הוא לא חול, יהודי הוא קדש! ההגדרה הזו של הרבי היא בודאי לרוחם של הרב קוק ותלמידיו. אבל איך ללמד זכות על מחללי שבת ועוברי על עוד דברים חמורים?

כ ראה שיעור מוצאי יו"כ תשפ"א (ובכ"מ), בענין החילוק בין "תשועה" ל"ישועה". וראה אג"ק ח"א עמ' פה.
 כא ישעיה ב, ה.
 כב ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש עמ' 78.
 כג פסיקתא רבתי פל"ו.
 כד ראה לדוגמה שיחת פרשת ויצא תשנ"ב.
 כה ראה אג"ק ח"א אגרות יב'רג, יב'תקיא, יב'תקסז. ועוד.

כל השאר כבר בכלל. העיקר הוא להגיע למשה רבינו (הניצוץ של משה רבינו שנמצא בכאן"א מישראל"ב – "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"^א), הבחיר שבמין האנושי^ב. היחס בין יעקב למשה הוא "משה מלגו יעקב מלבר"^ט, אבל לפי סדר הדורות קודם יעקב ואחר כך משה (בסוד "קטנות קודם לגדלות"^ט, וד"ל). כמובן, גם השמות הללו אומרים שהוא הקו האמצעי, כי יעקב-משה היינו התורה, הקו האמצעי.

"ראשית צמיחת ישועתנו" ולימוד זכות

המיוחד של בית המדרש של הרב קוק ותלמידיו הוא לימוד הזכות העצום על כל היהודים בכלל, ובפרט על חובבי ציון, והאמונה שיש כאן תהליך של גאולה שקורה בארץ. יש המשתמשים בביטוי "ראשית צמיחת גאולתנו", אבל ראיתי שהרב חרל"פ אומר "ראשית צמיחת ישועתנו"^א. יש נפקא-מינה גדולה בין הביטויים. אני חושב שלפחות בחב"ד לא יתנגדו ל"ראשית צמיחת ישועתנו"^ב. ביחס ל"גאולתנו", הרבי אומר^ט שהגאולה מתחילה – "אתחלתא דגאולה" – רק עם הופעת מלך המשיח. אבל

ח"ב קטן, א ובניצוצי זהר שם), לגילוי שער הנון במ"ת וביום הסתלקותו, וד"ל.
 יב תניא פמ"ב.
 יג שמות יד, לאל.
 יד ראה פיה"מ לרמב"ם על פרק חלק ביסוד השביעי (ובהקדמת הבית יוסף).
 טו ע"פ תקי"ז יג (כט, א).
 טז אמרי פנחס אות תתשכ. נתבאר בסוד ה' ליראיו ש"כ.
 יז ולהעיר שבכתבי הראי"ה קוק מופיע הבטוי רק בצורתו זו (ואין בכלל "ראשית צמיחת גאולתנו") – אגרות הראי"ה ח"ב אגרת תעה, ח"ג אגרת תתנד. ובכ"מ.
 יח וראה תורת מנחם מילואים תשי"ח עמ' 56-57.
 יט תורת מנחם התועודיות תשמ"ג ח"א עמ' 509.

הצללים הולכים בעקבות האורות

ראיתי ווארט מאד יפה של הרב חרל"פ, שלימוד הזכות שלו על מחללי השבת וכו' היה משפט שמאד מצא חן בעיני – "הצללים הולכים בעקבות האורות"^כ. את המשפט הזה אמר הרב חרל"פ בתור לימוד זכות על עם ישראל בדורנו.

מה היתה הכוונה שלו במשפט הזה? הוא אומר שכל הנשמות של הדור שלנו הן נשמות מאד גבוהות, גדולות. כלומר, לכולם יש אורות

גדולים. אבל במקום שיש אורות – נאחזים צללים. הקליפות מחפשות את האור, לקבל ממנו יניקה ומוזון, חיות, וכל התופעות שהן נגד התורה ומצוות הן בעצם הצללים שהולכים בעקבות – אלו המלים שלו – האורות הגדולים של נשמות דורנו. כלומר, כולם, כל ישראל, הם אורות ("והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה"^{כז}), אבל הצללים רודפים אחרי האורות כדי להיאחז בהם, וזו התופעה הבלתי־רצויה של אי־שמירת תורה ומצוות. חשים צללים, אבל להוי ידוע שנשמות כל היהודים הם אורות גדולים.

עקבתא דמשיחא והצללים הטובים

אפשר ללמוד מזה כמה דברים יפים:

קודם כל, אפשר לתת פירוש יפה ל"עקבתא דמשיחא", התקופה שלנו: בדרך כלל מבינים את הביטוי הזה כאומר שאפשר לראות שהעקבות של משיח מתקרבים, ובזמן הזה יש

כו אמרות טהורות ח"ב עמ' 69. מי מרום כ (אג"ק) אגרת רסג (מכ"ח חשון). שם ט (שיחות על התורה, שמות) מאמר כא. הגדה של פסח מי מרום ד"ה "אלו עשר מכות" (וראה שרשו של ביטוי זה בדברי הראי"ה ב"מאמר הפחד" בעקבי הצאן, אך בהקשר ומשמעות אחרת).

כז ישעיה י, יז.

כולם, כל

ישראל, הם

אורות, אבל

הצללים רודפים

אחרי האורות

כדי להיאחז

בהם, וזו

התופעה הבלתי־

רצויה של אי־

שמירת תורה

ומצוות

חבלי משיח^{כח}, יש תופעות קשות עד שהוא יוולד. כך, מסופר^{כט} שכאשר התקבלה החלטת האו"ם על בית לאומי לעם ישראל רק בחלק מהארץ כולם שמחו ורקדו ברחובות, אבל הרב חרל"פ והרב צבי יהודה הסתגרו בחדר ובכו מאד שמתקיימת נבואת יואל – "ואת ארצי חלקו"^ל (באופן שמזכיר את דעת־הרגש הרבי באותו זמן^{לא}). אבל לפי הווארט הזה של הרב חרל"פ אפשר לפרש אחרת לגמרי, שבעקבות המשיח – עד ש"ואת רוח הטמאה אעביר

מן הארץ"^{לב} באופן מוחלט – יש התרבות של הצללים שהולכים, רודפים, אחרי ההופעה של משיח, שמתחילה להאיר. לכך קוראים עקבתא דמשיחא, זמן שהצללים רודפים־עוקבים "בעקבות האורות" של נשמות דור המשיח, דור הגאולה, שהוא הדור שלנו.

המלה צללים היא לא תמיד קליפות – צללים יכולים להיות גם משהו טוב^{לד}, כמו סוד הצלם, לשון צל^{לז}. יש בבואה ויש בבואה

כח ראה אדיר במרום פ"א.

כט "מזמור י"ט למדינת ישראל", שיחה בליל יום העצמאות ה'תשכ"ז.

ל יואל ד, ב: "וקבצתי את כל הגוים והורדתי אל עמק יהושפט ונשפטי עמם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים ואת ארצי חלקו". כל הפסוק עולה 6762 ויש בו 21, אהיה, תבות. 6762 עולה 21 פעמים (ממוצע) 322 (14 פעמים 23, כאשר 14 ועוד 23 עולה 37, יחוד חיה יחידה, ודוק). 322 הוא פעמיים 161, שם קסא דאמא עילאה, פנימיות נשמת משה רבינו, כנודע, סוד "איני יודע" שלו (ברכות ד, א; וראה לקוטי הלכות ספירת העומר א. ובכ"מ) – "אם אסך שמים שם אתה ואציעה שאול הנר". נמצא שכל הפסוק עולה שם מב פעמים שם קסא (שניהם באמא, וכן שם אהיה באמא, כאשר קסא הוא המילוי הגדול שלו, סוד או"א דאמא), וכן עולה 49, ז ברבוע, פעמים 138, צמח־מנחם. לא ראה גם ימי מלך ח"ב עמ' 617-616.

לב זכריה יג, ב.

לג וראה בדברי הרב חרל"פ עצמו – מי מרום חט"ז עמ' יב"ג.

לד ראה ספר השרשים לרד"ק שרש 'צלם'.

לשון צער^מ, "ויהי אור", אוי לאור שהצללים הולכים בעקבותיו כדי להאחו בו. זהו גם הטעם להמשך – "וירא אלהים את האור כי טוב"^{מח}, טוב לגנוז אותו לצדיקים לעתיד לבוא כדי לשמור אותו מהצללים ההולכים בעקבות האורות. הצללים הם עזי-עזות הפנים שבדור, ששרשם לפני בריאת העולם (באותם **תתקעד** דורות שקומטו כו')^מ, וביחס אליהם נאמר "עייזי מסגי ברישא", "ברישא חשוכא והדר נהורא"^{מח}, כמו שבכלל היצר הרע, הנמצא באדם מנעוריו^{מח}, "אקדמיה טענתיה"^{מט} – "קליפה קדמה לפרי"^נ (על דרך "קטנות קודם לגדלות", כשם שהצללים הולכים בעקבות האורות כדי להאחו בהם, כך הקטנות הולכת בעקבות הגדלות כדי להאחו בה, בסוד "שבע יפול צדיק וקם"^{נא}, ובסוד קטנות א' ש'מפילה' את גדלות א' לקטנות ב' על מנת לקום לגדלות ב', בה יתקיים "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"^{נב}, וד"ל).

לימודי זכות מימין ומשמאל

עד כאן עסקנו בביטוי של לימוד זכות בו נקט הרב חרל"פ. נשאל כעת – איך הרב צבי יהודה מלמד זכות? איך הרב הניזר מלמד זכות? שוב, בטח יש מבינים יותר ממני, אבל נתבונן בדרך אפשר לפי מה שראינו:

אצל הרצי"ה נראה שהמבט הוא יותר 'לכתחילה', שה' מנהיג מלמעלה את הדור, וכל התופעות השליליות – כולל הכפירה – הן בעצם "יסורים ממרקים"^{נג} בדרך לגאולה,

מד ראה מגילה י. ב.

מה בראשית א. ד.

מו חגיגה יד. א.

מז שבת עז. ב.

מח בראשית ח. כא.

מט ע"פ זר ח"א קעט. ב.

נ ספר הליקוטים ויצא פל"ו; לקו"ת בראשית. ובכ"מ. ראה

קומי אורי ווממנה יושע שנשמנו לעיל בהערה לט.

נא משלי כד, טז.

נב ישעיה נב, ח.

נג ברכות ה, א.

דבבואה. צללים, לשון רבים, הם בבואה דבבואה, היחידה שבנפש^{לה}, ש"בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו"^{לז}. בקליפות יש רק צל אחד ובקדושה שני צללים. אפשר לומר שכאשר יש אורות גדולים גם המקיפים – ה-לם שבצלם, חיה-יחידה – הם גדולים מאד. והיות שהצללים של הקדושה כל כך גדולים – "כל הגבוה ביותר יורד ונופל למטה ביותר"^{לז}. בינתיים, עד ש"ואת רוח הקטמאה אעביר מן הארץ", יש צללים שליליים שנאחזים בבני הדור שלנו.

החשך שקודם לאור

ובדרך רמז: **אורות** (613, כנודע) ועוד **צללים** (200, ב"פ כלים, כאשר "מיעוט רבים שנים"^{לח} וכל "כלים" כוללים שתי בחינות, שבלעומת-זה הכל בסוד ארבע קליפות האגוז – שלש קליפות קשות, טמאות לגמרי, וקליפה פנימית רכה, כנגד קליפת נגה^{לט}) עולים יחד 813, "**ויואמר אלהים יהי אור ויהי אור**"^מ. ה"חשך [על פני תהום]"^{מא} שקדם לאור, ההולך-רודף בעקבות האור החדש המופיע באופן בזמן אילת השחר (בסוד "ויואבק איש עמו עד עלות השחר [המכריע את מאבק האור והחשך]"^{מב}).

לפי זה אפשר לפרש את הפסוק באופן של "כיתרון האור מן החשך"^{מג}: "ויהי [אור]" הוא

לה לקו"ת כי תצא לז, ג. ראה לקו"ש ח"ד עמ' 1201 הערה 49. נתבאר בארוכה במאמרי אדה"א דברים ח"ב עמ' תקעב ואילך.

לו גיטין סו, א.

לז לקו"ת ויקרא לד, ג; לט, ג; במדבר לח, ב (ובכ"מ); סה"מ תקס"ד עמ' קכ"ו בשם הבעש"ט והמגיז; שערי אורה ד"ה "ביאו לבוש מלכות" פ"ב ואילך ופל"ב ואילך.

לח ירושלמי יומא פ"ב ה"ד.

לט ראה זר ח"ג רכז, איב; ע"ח שמ"ט פ"ב. וראה גם **קומי אורי** מאמר "הזמן לפצח את האגוז" ו**וממנה יושע** מאמר "קליפה קדמה לפרי" על המשמעות האקטואלית של קליפות האגוז.

מ בראשית א. ג.

מא שם פסוק ב.

מב בראשית לב, כה.

מג קהלת ב, יג.

הימין^א). לעומת זאת, עיסוק מודע בלימוד זכות – וכל שכן לימוד זכות נבואי-עתידי – הוא תנועה של עליה מלמטה למעלה, השייכת לקו השמאל.

ועוד, אצל הרצי"ה הבירור הוא בירור הבר מתוך הפסולת, התמקדות בקדש כשהרע עתיד להדחות מאליו. לבירור כזה קוראים בחסידות^ב בירור של אור ישר המתגלה מלמעלה, בדרך של "ימין מקרבת"^ג את הטוב – בירור ששייך כאשר רואים את הטוב, והוא לא נעלם לגמרי. לעומת זאת, אצל הרב הנזיר הבירור הוא בירור הפסולת מתוך הבה, בירור שנקרא בירור של אור חוזר (מלמטה למעלה), "שמאל דוחה" את הרע, שהטוב נסתר בתוכו (טוב 'עמוק' יותר מהטוב הראשון, הגלוי יחסית, היינו הטוב שבעשו הרשע, היהדות הנתפסת בתרבות המערב). כדי לחשוף את הטוב הנסתר זקוקים למבט נבואי, מבט 'שמעי' (השייך לבינה, סוד לעתיד לבוא) – לא רואים את הטוב הזה, אלא רק שומעים את ההדים שלו (כמו מדען שחושף בדרכים עקיפות משהו נסתר).

בכל אופן, נראה שבלימודי הזכות הללו, מהימין ומהשמאל, הרע נמצא בפנים, כפסולת בתוך ה'רשע'. לעומת זאת, אצל הרב חרל"פ הרע הוא רק הצל ההולך בעקבות האור, הקליפה שרודפת אחרי הנשמה הטהורה של האדם. זהו, שוב, מבט של קו האמצע, קו הרחמים, שבעיניו הרע הוא רק קליפה חיצונית שאינה מעורבת בפרי הפנימי כלל אלא רק עוקבת-רודפת אחריו, "והאלהים יבקש את נרדף"^ד (כאשר לצל יש דין 'רודף', וד"ל).

א דניאל יב, ג.

ב ראה מאמר אדה"ז ד"ה "כי אתה אבינו" (ניו יורק תשפ"א); המשך תערובת ח"ב עמ' אנג ואילך.

ג סוטה מז, א; סנהדרין קז, ב; זהר ח"ג קעז, ב.

ד קהלת ג, ט.

יסורים שהם חלק מתהליך בירור האמונה של עם ישראל^ה. הוא מדגיש, על יסוד מקורות בהלכה, שאפילו הדברים השליליים שנראים אצל חלק מהיהודים – שבמבט פשוט נראים חמורים מאוד ו'פוסלים' את האדם – הם פחות חמורים בדורנו^ו, ואומר שבסופו של דבר הקדש שנמצא בנשמות יתעלה ואת הפסולת שיש בהן הארץ תקיא^ז. לכן צריך להסתכל רק על הטוב, ולא 'להבהל' מהרע, שכבר כרגע המשמעות שלו ביחס למכלול אינה חמורה כפי שהיא נראית במבט ראשון, והוא עתיד להפלט ולהעלם לגמרי. אצל הרב הנזיר אפשר להגדיר את לימוד הזכות ה'נבואי' – מתוך הזדהות עם אליהו הנביא, הכותב את זכויותיהם של ישראל^ח – כזה שמסתכל על המציאות בהווה מתוך ההסתכלות שלעתיד לבוא, ממבט כללי של הארת הנבואה שמתחילה לחזור לעם ישראל^ט (כפי המגמה הכללית שלו, של החזרת הנבואה, כמובן).

שני המבטים הללו בהחלט מתאימים להקבלה שלנו את הרצי"ה ואת הרב הנזיר לקוי הימין והשמאל: ההנהגה מלמעלה היא "ימינו תחבקני"^י, 'לסחוב' אותי לגאולה, עד שאקיא את הרע שבקרבי (מתוך ההכרה הגואלת שהרע הוא גועל נפש, שכלול גם הוא בשרש גאל, כמו בפסוק "כל מלבושי אגאלתי"^{יא}) – מתאים לקוי הימין, המקיף מלמעלה (והוא סוד "קץ

נד מתוך התורה הגואלת עמ' סח.

נה לנתיבות ישראל מאמר לא (מביא שם משו"ע חו"מ סימן לד סעיפים ד וזכ; תשובת מהר"ם מלובלין סימן טו; תשובת רע"א סימן צו ועוד).

נו לנתיבות ישראל שם ע"פ אגרות הראי"ה אגרת פב.

נז מהרי"ל סוף הלכות שבת; ספר המנהגים לר"י מטירנא, מוצאי שבת, בהגהות (שניהם בשם מהר"ש מוינא ע"פ חז"ל). ראה סדר עולם רבה פי"ז; זהר חדש דף כט. ראה שיעורי הרב הנזיר באורות הקדש ח"ד שיעור ד (חכמת הקדש פרק קיט). נח שיעורי הרב הנזיר באורות הקדש ח"ד שיעור יט (חכמת הקדש פרק קלח).

נט שה"ש ב, ו.

ס ישעיה סג, ג עוד על המשמעויות ההפוכות בשרש גאל ועל קשר השרשים גאל-געל ראה באריכות שיעור אור ל"ז אייר תשע"ו (ובמאמר "גאולה שלמה" שנכתב מתוכו).

שיעור

תפלה, תורה ושבת בסיום ספר התניא

זעקת אדמו"ר הזקן

קיצור מהלך השיעור

החגיגות של י"ט כסלו מקבלת משנה־תוקף בסיום הלימוד השנתי בספר התניא קדישא, "עושים סעודה לגמרה של תורה" ומיד מתחילים מחדש. לאחר הפרקים העיוניים של 'קונטרס אחרון', מסתיים הספר באגרת מלאת רגש עם תקנות־הנחיות מעשיות ביותר, בתפלה, בתורה ובשמירת השבת, כאשר הכל רווי באוירה של אהבה ואחדות ישראל. מוזמנים ללמוד יחד את האגרת ולקבל החלטות טובות בכל התחומים המפורטים בה. זו הזדמנות מצוינת להתחדש בלימוד התניא, כאשר ניתן להעזר כיום בעושר ספרים ושיעורים המפרשים את התניא (בהמלצה מיוחדת על הספר 'שערי תבונה' בהוצאת גל עיני), וגם להרים את הכפפה של 'חלוקת הש"ס' ולקחת מסכת אחת בעצמכם. גוט יום טוב, לחיים לחיים!

הכותרת היא תוכחה, "הוכח תוכיח את עמיתך"^ב, ודרשו חז"ל "אפילו מאה פעמים"^ג. זו תוכחה הבאה מתוך אהבה עמוקה, "טובה תוכחת מגולה מאהבה מסתרת"^ד (כאשר "מאהבה" מתפרש מתוך אהבה, והנה המלה **תוכחה** פותחת באותיות **תוך** ושאר האותיות, **חה = אהבה**, תוך אהבה). התוכחה כאן עוסקת בשלשה נושאים, תפלה תורה ושבת לפי הסדר.

תפלה בכוונה

ולזאת לא אוכל להתאפק ולהחריש מלועוק עוד בקול ענות חלושה במטותא מיניכו ברחמינ נפישין

סיום הלימוד בספר התניא, לקראת ההתחלה מחדש, לקוח מאגרת שכתב אדמו"ר הזקן לחסידיו. בכל ספר התניא, זהו הקטע הכי נלהב ולבבי, טעון עצמה של רגש גלוי. לעומת הסגנון השכלי, המדויק והמאופק, שהתרגלנו אליו בכל הספר, בהתאם לכלל הגדול "מח שליט על הלב"^א, נראה שכעת מתפרצת הלהבה הרגשית העצורה, אהבת ישראל מעומק לבו הטהור של אדמו"ר הזקן.

תוכחה מאהבה

נלמד יחד את הדברים: הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים.

ב ויקרא יט, יז.
ג בבא מציעא לא, א.
ד משלי כז, ה.

נערך ע"י יוסף פלאי, מהתוועדות י"ט כסלו תשפ"ב. לכל זה ראה גם שיעור י"ח כסלו תשע"ה.
א זהר ח"ג רכד, א. תניא פ"ב.

חוסו נא על נפשותיכם. והשמרו והזהרו מאד מאד על התורה ועל העבודה שבלב זו תפלה בכוונה להתחיל כולם יחד כאחד מלה במלה ולא זה בכה וזה בכה וזה דומם וזה משיח שיחה בטיילה ה' ישמרנו ועיקר הסיבה וגרמא בנזקין הוא מהיורדים לפני התיבה שהוא הפקר לכל הרוצה לפשוט רגליו החוטף אפרתי או מחמת שאין גם אחד רוצה וכו'. ואי לזאת זאת העצה היעוצה ותקנה קבועה חוק ולא יעבור עוד ח"ו דהיינו לבחור אנשים קבועים הראויים לזה עפ"י הגורל או בריצוי רוב המניין. דהיינו שמתפללים מלה במלה בדרך המיצוע בקול רם ולא מאריכים יותר מדאי ולא מקצרים וחוטפים ח"ו. ועליהם מוטל חובה לירד לפני התיבה כל אחד ואחד ביומו אשר יגיע לו ולאסוף אליו סביב סמוך כל המתפללים בקול קצת עכ"פ ולא בלחש ולא חוטפים ח"ו וכמבואר בתקנות ישנות בכמה עיירות. ועתה באתי להחדשן ולחזקן ולאמצן כל ימוטו עוד לעולם ח"ו (בכ"י גוואלד גוואלד) עד מתי יהיה זה לנו למוקש ולא די לנו בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו ה' ישמרנו וינחמנו בכפלים לתושיה ויטהר לבנו לעבדו באמת. חזקו ואמצו לבבכם כל המייחלים לה'.

הנושא הראשון הוא התחזקות ב"עבודה שבלב זו תפלה". כאן זועק אדמו"ר הזקן: "במטותא מייניכו ברחמין נפישין [בבקשה מכם, ברחמים רבים] חוסו נא על נפשותיכם", "געוואלד געוואלד!" "עד מתי יהיה זה לנו למוקש בכל התוכחות והצרות שעברו עלינו?" הצרות קוראות לנו לעשות תשובה בכלל, ובפרט במצות התפלה שנוטים לזלזל בה, "דברדים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן".¹

"גוואלד גוואלד" הן המלים היחידות בתניא באידיש, לשון הדבור ('מאמע לשון') המבטאת את רחשי הלב. מותר לעשות גימטריא גם למלים בלע"ז (כפי שנהג האר"י), והנה **גוואלד גוואלד** = 100, רמז לפתיחת האגרת "הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים".¹

מהי אותה טהרת הלב? בספר התניא² מוסבר כי טהרת הלב היא השמחה! אסור ליפול ללב מטומטם (מלשון אטימות) ונגוע בטומאת העצבות המשתקת, יש להטהר ולהיות בשמחה. זהו יסוד הכרחי בעבודת ה', שהרי אי אפשר לנצח את היצר "בעצלות וכבודות הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן", אלא רק "בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנד דאגה ועצב בעולם". כך התפלל דוד המלך בפרק התשובה (המוסבר בעומק בספר התניא) "תְּשַׁמְיַעֲנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה תִּגְלָנָה עֲצֻמוֹת דָּפִית... לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן חִדָּשׁ בְּקִרְבִּי... הַשִּׁיבָה לִי שְׁשׁוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי"³. זו תשובה משמחה, ביטוי של "שמחה בטוהרתה" (ביטוי שטבע הרבי) בלב טהור. כך מאחל אדה"ז

הוי' ברבוע.

2 **אהבת ישראל** = אהבה פעמים חכמה. רק המלים **זו תפלה** = 528, משולש **לב**, "עבודה שבלב".

ח פרק כו.

ט תהלים נא, ייד.

ה ברכות ו, ב.

1 אותיות המילוי של גוואלד: **ימל ו ו לף מד לת** = 676 =

מדבר־מבקש מה' על למוד התורה וקיומה, "אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת הוי"ו"^{יב}, וכ"ב האותיות שלו הן כ"ב אותיות התורה (כל אות שמונה פעמים, מעל הטבע).

גם היום ראוי להתחזק במשימה הנפלאה של חלוקת הש"ס, הן בכל קהילה וקהילה במקומה, "בכל מנין ומנין", והן במעגלים רחבים של קהילה 'לא־מקומית'. "כל ישראל ערבים בלימוד תורה ערב ומתוק, ו"כל ישראל חברים" הלומדים בחברותא זה עם זה (וכך כל אחד מרויח את זכות המסכת של חברו, "שלי שלך שלי").

פנימיות השבת

ול להיות מחמת חלישות הדור אין כח בכל אחד ואחד להתענות כראוי לו. לזאת עצה היעוצה כמאדו"ל כל השומר שבת בהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו. בהלכתו דייקא. לכן מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא. וגם יזהר מאד שלא לשוח שום שיחה בטילה ח"ו. בהיות מודעת זאת ל"ח כי בכל המצות יש פנימיות וחיצוניות וחיצוניות מהשבת הוא שביתה מעשיה נשמיית כמו ששבת ה' מעשות שמים וארץ גשמיים. ופנימית השבת היא הכוונה בתפלת השבת ובת"ת לדבקה בה' אחד כמ"ש שבת לה' אלקיך וזו היא בחי' זכור. ובחי' שמור בפנימיות היא השביתה מדיבורים גשמיים כמו ששבת ה' מיו"ד מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים כי זה לעומת זה כו'.

אחרון חביב, חתימת הספר היא חזק בשמירת השבת, שיש בה גם כפרת עוונות עבורנו שאיננו יכולים להתענות (והתענית ככלל אינה רצויה). בחלקים הקודמים של התניא אדמו"ר הזקן הדגיש מאד את מצות הצדקה, המהווה גם תחליף לתענית ככפרת עוונות, אבל באגרת הזו הצדקה לא מוזכרת כלל (ומסתבר שאדמו"ר הזקן סמך על ה"תוכחה מאהבה" במכתביו האחרים אודות הצדקה).

לעצמו ולכולנו: יהי רצון שה' יקבל את התשובה שלנו "ויטהר לבנו לעבדו באמת" בשמחה ובטוב לבב. השמחה היא החיים (לעומת העצבות הכרוכה בחדלון ומות), "צדיק באמונתו יחיה".

סיום הש"ס

גם לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות עפ"י הגורל או ברצון. ועיר שיש בה מנינים הרבה יגמרו בכל מנין ומנין. ואם איזה מנין קטן מהכיל יצרפו אליהם אנשים מאיזה מנין גדול בכל ישונה חק ולא יעבור. וכאז"א מהלומדים הנ"ל יגמור לעצמו בכל שבוע התמניא אפי' שבתהלים קי"ט.

הנושא השני הוא התחזקות בלימוד התורה: בכל קהילה, עיר ומנין, יסיימו את הש"ס בכל שנה על ידי חלוקת המסכתות בין הלומדים, כאשר המנהג של חסידי חב"ד הוא לסיים את הש"ס עד י"ט כסלו (ולסיים את חלוקת הש"ס מחדש לפחות עד כ"ד טבת, הילולת אדמו"ר הזקן).

כשם שבנושא הראשון דובר על אחדות ישראל בתפלה, כך גם לגבי למוד התורה: הדגש אינו על הלמוד האישי של כל אחד ואחד (שודאי מובן מאליו), אלא על אחדות ישראל בלימוד 'קהלתי' משותף (קהל = יט כסלו). מעבר לכך שכל אחד יסיים מסכת גמרא במשך השנה, העיקר הוא השותפות, "כל ישראל ערבים זה בזה"^{יא} וביחד מסיימים את הש"ס "בכל מנין ומנין" (שכן עיקר השדאת השכינה היא במנין, עשרה מישאל, כמו שהתבאר באגרת הקדש בתניא).

אדה"ז מוסיף שכל אחד מהלומדים יאמר לפחות בכל שבוע את פרק קי"ט בתהלים (הנקרא "תמניא אפי" מפני שהוא מסודר לפי האלף־בית ובכל אות יש שמונה פסוקים). זהו חיבור תורה ותפלה, שני הנושאים הראשונים באגרת שלנו, כאשר ספר תהלים עצמו הוא 'תורה שבתפלה', במיוחד מזמור קי"ט שכולו

י חבוקק ב, ד.

יא סנהדרין כז, ב.

יב תהלים קיט, א.

במלה אחת, פנימיות השבת היא תשובה, תשובה עילאה מאהבה ודבקות, **שבת** אותיות **תשב**^{יג}, ולכן שמירת שבת היא מחילת עוונות. אם כן, שלשת נושאי האגרת הם **תפלה תורה תשובה** (= ג פעמים **תריג** = **השראת השכינה בישראל** = "**גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך**"). לכל אחד מהשלשה יש 'זמן איכות' מיוחד במהלך השבת: כניסת השבת ("שבת דמעלי שבתא") היא זמן מיוחד לתפלה, "בואי כלה"; ביום השבת ("יומא דשבתא") יש זמן מיוחד לעסוק בתורה; ובמנחת שבת, "רעוא דרעיון", זמן לתשובה עליונה ודבקות בה'.

נחזור ונשאל: להיכן נעלמה מצות הצדקה, שעל חשיבותה למדנו כה רבות לאורך הספר (במיוחד באגרת התשובה וחלקים נכבדים מאגרת הקדש)? התשובה היא שהצדקה עולה ונכללת בשבת! אל תקיים לבדך ענג שבת אלא הכנס אורחים לביתך. בימי החול הצדקה היא בטוי נעלה של אהבת ישראל, אך סוף סוף אנו שנים נפרדים, העשיר נותן לעני, אבל בשבת עולים לאחדות ישראל, כל ישראל "אחים ממש" (כמבואר בפרק **לב** בתניא), חברים ומחוברים ומתענגים בכל מטעמים ובכל נעימות זמירות שבת קדש. "מעין עולם הבא יום שבת מנוחה" בגילוי "אחד האמת" מעל ומעבר לכל המחיצות.

לאחר החזק ללמוד הלכות שבת, "מוטל על כל אחד ואחד להיות בקי בהלכתא רבתא לשבתא" – מתחבר לנושא הקודם של חזק ללמוד התורה – מפרט אדה"ז את שני הצדדים בשמירת השבת: "זכור", מצות-עשה, ו"שמור", מצות לא-תעשה, "זכור ושמור בדבור אחד"^{יג}. "זכור את יום השבת לקדשו"^{יד} הוא הפסוק הראשון במצות השבת בעשרת הדברות – וכיון שהוא הפתיחה הריהו כולל את מצוות השבת בכל התורה – והנה רמז נוסף לפתיחת האגרת: **זכור את יום השבת לקדשו = הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים!**

שמירת השבת היא בשני רבדים, חיצוניות ופנימיות. בנוגע ל"שמור": הממד החיצוני הוא "שביתה מעשיה גשמית", זהירות בכל איסורי המלאכה בשבת, כמו שהקב"ה שבת מעשיית שמים וארץ גשמיים. והפנימיות היא "שלא לשוח שום שיחה בטלה", כשם שהקב"ה שבת מאמירת "עשרה מאמרות" (החל מ"בראשית ברא אלהים", מאמרות הנחשבים "מילי דהדיוטא"^{טו} ביחס לקדושת השבת שאז "ויכל אלהים", כלות הנפש להכלל בשם העצם, שם הוי' ברוך הוא). ובנוגע ל"זכור": אדמו"ר הזקן מדגיש את הפנימיות (ואינו מסביר את החיצוניות), "הכוונה בתפלת השבת ובתלמוד תורה לדבקה בה' אחד" – התפלה והתורה מקבלות בשבת טעם מיוחד, תפלה ותורה כדבקות בה'. כאן מתחברים שלשת נושאי האגרת, תפלה תורה ושבת, והכל נכלל בקדושת השבת.

יג רש"י שמות כ, ח.

יד שמות כ, ח.

טו ראה זהר ח"ג קמט, ב. לקו"ת פרשת אחרי כה, ד.

טז תניא אגה"ת פ"י.

שיעור

גילוי הטוב הצפון בכל העולמות

תיקון הגיהנם

קיצור מהלך השיעור

רבי נחמן אומר שבמובן מסוים העולם הזה הוא הגיהנם. ה'ציוץ' העמוק שלפנינו מתייחס לשלשת ממדי העולם החיוביים - עולם הזה, עולם הבא ולעתיד לבוא - שתיקונם הוא בעבודות הבינוני, הצדיק ובעל התשובה (לפי סדר של הכנעה־הבדלה־המתקה). אכן, בלי עבודה פנימית שנועדה לגלות את הטוב האלקי שיש במציאות - **"גם זו לטובה"**, באופן גלוי ומוחשי - הכל נשאר בגדר **גיהנם**. המשיח - וניצוץ משיח שבכל אחד מאתנו - הוא **המנהיג** שמקיים בנו **"כי מרחמם ינהגם"** והופך את **הגיהנם** מטוב נסתר ונעלם לטוב גלוי הממתיק את המציאות כולה.

עולם הזה, עולם הבא ולעתיד לבוא

יש עולם הזה, יש עולם הבא, ויש לעתיד לבוא (שמעל עולם הבא, כמבואר בכתבי האריז"ל^א).

העבודה שלנו בעולם הזה - עבודת הבינוני, **"מדת כל אדם"**^ב - היא מתוך הכנעה, לשאת בעול ולציית היטב לצו האלוהי, תוך כדי אמונה שכל מה שקורה אתנו הוא לטובה.

הצדיק עובד את השי"ת בעולם הזה **"מעין עולם הבא"**^ג. הוא נבדל מחשכות העולם הזה, וגם בהיותו בעולם הזה זוכה לאור הגנוז

לצדיקים^ד - **"וירא אלהים את האור כי טוב"**, **"אמרו צדיק כי טוב"**^ה.

"ויבדל אלהים בין האור ובין החשך", בין מעשי הצדיקים למעשי הרשעים^ו. הצדיק חי בהבדלה קיומית (מהות הצדיק היא מה שנבדל מהרשע).

אך בעל תשובה אמתי זוכה לא רק ל**"מעין העולם הבא"**, אלא למדרגת **"לעתיד לבא"**, לטעום את טעם האחדות הפשוטה של **"ויהי ערב ויהי בקר יום אחד"**^ז, את טעם ההמתקה של **"זדונות [ערב] נעשו לו זכויות [בקר]"**^ח. הוא

ד חגיגה יב, א; בראשית רבה יב, ו.

ה בראשית א, ד.

ו ישעיה ג, י.

ז בראשית רבה ג, ח.

ח בראשית א, ה.

ט יומא פו, ב.

נערך מרשימת הרב (ציוץ). י' כסלו תשפ"ו

א ע"ח שט"ו (הזווגים) פ"ה.

ב תניא פ"ד.

ג ראה גם ב"ב טז, ב"ז, א.

מגלה את העריבות שב"ערב" עצמו^י.

ולסיכום:

עולם הזה	בינוני	הכנעה
עולם הבא	צדיק	הבדלה
לעתיד לבוא	בעל תשובה	המתקה

העלאת הגיהנם בשמחה וביראה

והנה, **עולם הזה, עולם הבא, לעתיד לבא** עולה 864, **"עבדו את ה' בשמחה"**^א (שעולה שמחה במילוי אותיות – **שין מם חית הא** – העולה גם ד"פ **יראה**, ממוצע כל מלה בפסוק וכל אות בשמחה במילוי, בסוד "עבדו את ה' ביראה"^א).

הערך הממוצע של שלש המדרגות הוא 288, שלמות הברור של **רפח** ניצוצין קדישין שנפלו לעמקי הקליפות בשבירת הכלים של עולם התהו שקדם לעולם התיקון^א.

ומזה נשכיל להבין למה אותו מספר, 864, עולה גם **ח** פעמים **גיהנם** – עוד 'עולם' רביעי, שמתחת לשלשת ה'עולמות' הנ"ל.

ירדנו לעולם הזה, שלעתים נדמה לנו (בצדק) כגיהנם ממש^י, כדי להעלות את הגיהנם לקדושה

(יחד עם הרפח הנ"ל).

"גם זו לטובה!"

כדי להבין מה זאת אומרת להעלות את הגיהנם יש להבין מהו בכלל גיהנם:

גיהנם הוא הסתר פנים – "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"^{טו}. ומסביר הבעל שם טוב^{טז} ש"הסתר אסתיר" היינו הסתר בתוך הסתר, שגם עצם מציאות ההסתר מוסתר לגמרי. איך אפשר לצאת מההסתר הכפולה הזו, לצאת מן הגיהנם? רק על ידי אמונה פשוטה ש"**גם זו לטובה**"^{יז}, בגימטריא **גיהנם**, כנודע^{יח} (ראש וסופי תבת גיהנם הם אותיות **גם** ואמצע תבת גיהנם שוה **זו לטובה**, העולה גם ה"פ זו, שם **אדני** ב"ה).

"גם זו לטובה" היינו הראיה הבהירה של נחום איש גז. מוסבר בחסידות^{יט} שזו מדרגה מעל תודעתו של רבי עקיבא (גלגול יעקב^כ, אודותיו מדובר לקמן). שמתוך אמונה אומר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד"^{כא}, מבלי לראות במוחש איך שבאמת "גם זו לטובה".

לגלות את הטוב המכוסה

"ויהי בבקר והנה הוא [היא קרי'] לאה"^{כב} ולא רחל אהובתו, אתה הוא התחתן. יעקב אבינו מאמין בהשגחת ה' (ירושל' לו מאברהם

שמעל לשבירה (עולם הנקודים, עולם התהו הנשבר) ולתיקון (עולם הברורים, עולם האצילות), והוא עתיד להתגלות בימות המשיח, כאשר "עין בעין יראו בשבוע הוי' ציון" (ישעיה נב, ח), וכל אחד ואחת יצביע ויאמר "זה" (ישעיה כה, ט) – "זה אלי ואנוהו" תמיד כל הימים, בחידוש העולם הזה מרגע לרגע תמיד, וד"ל.

טו דברים לא, יח.

טז בעש"ט עה"ט פרשת וילך; כש"ט (קה"ת) אותיות כה, פה. ועוד. וראה גם (באריכות) בלקומ"א נז, ג.

יז תענית כא, א.

יח **שכינה ביניהם** פ"א ס"ג. ובכ"ט.

יט ראה לקו"ש ח"ב פרשת תבוא ס"ד. ובכ"ט.

כ ספר הליקוטים יוצא פכ"ט; שער הגלגולים הקדמות לא רלח; שער הפסוקים יוצא.

כא ע"פ ברכות ס, ב.

כב בראשית כט, כה.

י ראה לדוגמה דעת משה בראשית ב, ב (וכן בלוח "היום יום" א' אד"ר).

יא תהלים ק, ב.

יב תהלים ב, יא. עוד בביאור הרמז היסודי הזה ראה גם בהתוועדות י"ט כסלו תשפ"ד.

יג ראה גם ע"ח ש"ח (רפ"ח ניצוצין).

יד וראה לקו"מ קיט:

עֲנֵה וְאָמַר רַבֵּנוּ, זָכְרוּנוּ לְבִרְכָּה: הִנֵּה הַכֹּל אוֹמְרִים, שֵׁשׁ עוֹלָם הָיָה וְעוֹלָם הָבָא. וְהִנֵּה עוֹלָם הָבָא אֲנִי מֵאֲמִינִים שֵׁשׁ עוֹלָם הָבָא. אֲפֹשֶׁר יֵשׁ גַּם עוֹלָם הָיָה גַם בֵּן בְּאֵיזָה עוֹלָם, כִּי בָקָא נִרְאָה שְׁהוּא הִגִּיהֵנִם, כִּי כָלֵם מְלָאִים יִסְוִיִּים גְּדוּלִּים תָּמִיד. וְאָמַר: שְׁאִין נִמְצָא שׁוֹם עוֹלָם הָיָה כָּלֵל.

לפי המבואר בפנים, עולה שלדעת רבי נחמן – "שאין נמצא שום עולם הזה כלל" – אין מציאות של 'בינוני' של התניא כלל (נושא שנידון באריכות, כידוע). נמצא שמציאות העולם הזה היא בעצם מציאות היפותטית – הוא אמנם כתוב בתורה כמציאות ממשית, אך בעצם "לא היה ולא נברא" (כפי שאמרו חז"ל לגבי איוב – בבא בתרא טו, א – דמות ה'בינוני', כמבואר בשעשועים יום יום פרשת בלק יום ג, ובכ"ט). "לא היה ולא נברא" פירושו גם לא נשבר (היה לשון שבירה, כנודע) ולא הבריא. לפי הגדרה זו, העולם הזה נמצא בעולם העקודים,

קיומי של הסתר פנים (כלומר, אין זה הסתר בתוך הסתר, "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"). שלש הדרגות הנ"ל – הסתר המתגלה בבחינת "מטי ולא מטי", הסתר, הסתר שבהסתר – הן בסוד עולם הזה (שבו גופא יש עולם הבא, הבא בהוה ומחיה במוחש את העולם הזה), עולם הבא ("לא עתה"^{כב}), לעתיד לבא. ובעבודה: הכנעה־הבדלה־המתקה, עבודת הבינוני, הצדיק, הבעל תשובה, כנ"ל.

משיח - מנהיג

שמתקן גיהנם

ללא העבודה לבא מאמונה בטוב המסתתר לכעין ראייה שלו במוחש ממש (עליה מרבי עקיבא לנחום איש גז, רבו של רבי עקיבא^{כט}, כנ"ל) – הכל נשאר (אצלנו) גיהנם, ולא רק גיהנם אחד אלא שמונה פעמים גיהנם, שמונה מדורי גיהנם^ל.

מי שזוכה להעלות את הגיהנם, להפוך את הגיהנם לאור ה', אור עצמי של "כיתרון האור מן החשך"^{לא} דוקא, זוכה להיות מנהיג בישראל – מנהיג אותיות גיהנם הפוך, כנודע^{לב}.

"כי מרחמם ינהגם"^{לג} – "ינהגם" אותיות מנהיג־גיהנם. "כי מרחמם" בגימטריא משיח^{לד}. באמת, 'רחמנות' גדולה ועצומה עלינו, דרי גיהנם, וזקוקים אנו למשיח־עכשיו, החל מהתגלות ניצוץ המשיח שבנו, האומר ומראה

ללא העבודה
לבא מאמונה
בטוב המסתתר
לכעין ראייה
שלו במוחש
ממש הכל
נשאר (אצלנו)
גיהנם, ולא רק
גיהנם אחד אלא
שמונה פעמים
גיהנם, שמונה
מדורי גיהנם

אבינו^{כז}. הוא קם בבקר (אור, אור השכל), הסתכל בראי וראה "והנה הוא לאה", הוא בעצמו לאה! מה הוא אמר לעצמו? "גם זו לטובה!" והנה, בביטוי "גם זו לטובה" יש ג מילים, והוא עולה לאה לאה! וכן יש בו ט אותיות, כך שממוצע כל אות הוא "הוא" – "והנה הוא לאה!" "הוא", לשון נסתר, הוא סוד עלמא דאתכסיא, בחינת לאה, כנודע^{כד}. אך הוא שוה גם זה ("זה הדבר אשר צוה הוי"^{כה}, "זה אלי ואנוהו"^{כו}), סוד עלמא דאתגליא.

על ידי האמונה והתודעה

הברורה ש"גם זו לטובה" הופכים את ה"הוא" ל"זה", מגלים את הסוד הנעלם והצפון שבעלמא דאתכסיא.

מדרגות של הסתר

עלמא דאתכסיא הוא בינה, אך בבינה יש שתי דרגות – עלמא דאתכסיא של פרצוף "תבונה", "עולם הבא", בחינת הסתר (בעלמא דין), ועלמא דאתכסיא של פרצוף "אמא עילאה", "לעתיד לבא", בחינת הסתר בתוך הסתר, כנ"ל. ומבואר בכתבי האריז"ל^{לא} שבתבונה עצמה יש שתי מדרגות (פרצופים), שתי בחינות של "עולם הבא": יש עולם הבא בהוה ממש, כלומר הארה מודעת של גילוי הסתר האלקות שבתוך המציאות (העגומה) שלנו בעלמא דין, היינו מקיף קרוב המתגלה לנו בבחינת "מטי ולא מטי"^{לב}.

ויש דרגה גבוהה יותר של תבונה, מקיף רחוק עלינו, של הסתר שאין אנו מרגישים (את ה"אור כי טוב" הטמון בו), אך כן מרגישים שאנו במצב

כג ראה גם מעין גנים (לרצ"א מדינוב) פ"ב אות ח. ובכ"מ.

כד ראה קהלת יעקב ערך 'הוא'; וש"נ.

כה שמות טז, טז וילב; במדבר ל ב. ובכ"מ.

כו שמות טו, ב.

כז זהר ח"א טז, ב; סה, א; ח"ב עב, א; רסח, ב; ח"ג קסד, ב.

כח במדבר כד, יז; ישעיה כט, כב. ובכ"מ.

כט ראה חגיגה יב, א; תוספתא שבועות פ"א ה"ד. ובכ"מ.

ל השווה סוטה י, ב.

לא קהלת ב, יג.

לב ראה גם נפשי תערוג (הספדים על הפני מנחם) עמ' רמ. ובריבוי מקומות.

לג ישעיה מט, י.

לד ראה שלשה כתרims מאמר "עד מות הכהן הגדול" הערה

רכ; מבחר שיעורי התבוננות ח"ט עמ' 207 ואילך. ובכ"מ.

מאור עינים

מאור עינים וישלח

גלות התורה

קומת עולם-שנה-נפש

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. נודע כי בסוד עש"ן שהוא עולם שנה נפש, בכל אחד יש קומה שלימה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים מעין קומה שלהם. כמו שכתב הראב"ד בפירושו לספר יצירה (בהקדמה) על פסוק ודר סיני עשן כולו, שתיבת עש"ן מרמז על עולם שנה נפש. כי כמו שיש בנפש קומה מרמ"ח איברים ושס"ה גידים, כן יש בעולם; כמו שמצינו שנקראה הארץ בשם איברים, טבור הארץ (שופטים ט, לז), ופי הארץ (במדבר מז, לב), ערות הארץ (בראשית מב, ט). וכן בשנה הימים מיוחדים, שכל אחד משס"ה ימים הוא בחינת גיד פרטי.

המדע היום מתאר מרחב המורכב ממקום וזמן. בלשון ספר יצירה, המקום והזמן נקראים עולם ושנה וישנו ממד נוסף, שהמדע טרם הכיר בו – ממד הנפש (ממד של טוב-דע). בכל שלשת הממדים הללו יש קומה שלמה של **תריג** – כשם שיש בנפש **רמח** אברים ו**ששה** גידים כך גם בשנה וגם בעולם^א.

בפירוט הדברים הוא מזכיר אברים בעולם (אף שיש גם גידים, "גידי הארץ") ואת הקבלת

ימי השנה לגידים^ב (אף שיש בשנה גם אברים, החל מ"ראש השנה", "שלש רגלים" כו'). מכאן שתיקון המקום הוא בעיקר ב**רמח** מצות עשה ותיקון הזמן הוא בעיקר ב**ששה** מצוות לא תעשה. לפי הפשט, מצוות לא-תעשה קודמות למצוות עשה – "סוד מרע ועשה טוב"^ג, בתחלה יש לנקות את הארמון מכל פסולת ואז אפשר להזמין אליו את המלך^ד. ואכן, לפי המבואר בחסידות^ה שההמשכה מלמעלה למטה היא נפש-שנה-עולם השנה-הזמן קודמת לעולם-המקום.

גיד הנשה בשנה - תשעה באב

יוזם מ' באב הוא בחינת גיד הנשה מן קומת השנה, שהוא בבחינת אחריים, ששם אחיזת הקליפות. ועל כן הוא זמן שליטתן, שנחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר (תענית כו:), עבור שהוא יום שליטתן ואחיזתן, שניתן להם אותו יום להיות להם אחיזה גם כן בקומת השנה.

וכמו יום הכפורים שהוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה, שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה, שעל כן ביומא דכיפורי שמן אין לו רשות לאסמוני כמו שאמרו רז"ל

ב ראה מכות כג, ב.

ג תהלים לד, טו.

ד ראה לקו"ח צו טז, א"ב; בלק ע, ג.

ה ד"ה "החדש הזה לכם" תשל"א פ"ז וש"נ (אכן הרמ"ק בפרס רמונים ש"ה פ"ה מסביר בסדר הפוך, עולם-שנה-נפש כנגד בינה-ז"א-מלכות, ואכמ"ל).

נערך ע"י איתאל גלעדי. מוצאי ז' כסלו פ"ו - כפ"ח

א ג"פ **תריג** עולה **תורה תפלה תשובה** - תורה היא "חיי עולם" (שבת י, א); תפלה היא "חיי שעה" (שם); שנה; ותשובה היא תשובת הנפש החוטאת (ודוק שהקבלה זו מתאימה לשיטת הרמ"ק כדלקמן הערה ט) - העולה **"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"** (תהלים קיט, יח).

זה, על כן לא יאכלו בני ישראל א"ת, ראשי תיבות תשעה אב,

הפלא, שלא מצוין כאן, שחוק מראשי התיבות את, שאר האותיות – תשעה אב – עולות בדיוק גיד הנשה!

שאו לא יאכלו בני ישראל אלא יתענו, שלא יתנו כח על ידי אכילתן לסטרא אחרא.

אכילה כדבעי – באופן של "כל מעשיך יהיו לשם שמים"^א ולמעלה מכך באופן של "בכל דרכיך דעהו"^ב – מוסיפה כח בקדושה, אך יש זמנים בהם האכילה מוסיפה כח בקליפה (וכפי שיתבאר בסמוך, הכל נמצא בכל אחד ובכל יום, ובכל אכילה יש לאדם בחירה האם תהיה כאכילה בשבת קדש, לשם ענג שבת, או חלילה כאכילה בתשעה באב המוסיפה כח בקליפות). ההקבלה בין גיד הנשה לתשעה באב כמעט

מפורשת בזהר הקדוש:

וכמו שאמרו רז"ל (זוהר ח"א קע): האוכל ב' באב כאילו אוכל גיד הנשה, שבאמת הוא בחי גיד הנשה כאמור.

שרש הגלות

כעקרון היסוד של תורת הבעל שם טוב, שחזור שוב ושוב במאור עינים, הוא מסביר כיצד הסיפור בתורה הנצחית שייך לכל אחד בכל זמן: וזהו מה שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר וגו', שבאמת הוא גם כן היום בהוה כן תמיד, כי הוא שטן הוא היצר הרע (ב"ב טז.), דתמיד הוא מתאבק ואוחז בישראל לקמרגן ולהרחיק ממנו ית' ולהרע להם,

היצר הרע, שרו של עשו, מתאמץ תמיד להשכיח מאתנו את נוכחות ה' וכך להרע לנו – להפיל אותנו מטה-מטה (רע לשון מלרע^ג), בכל התאוות והאיסורים.

והוא תמיד כן עד עלות השחר שיתנוצץ אורן

א אבות פ"ב מ"ב.

ב משלי ג, ו.

ג אור תורה בראשית אות ז; פרשת ראה אות קסט.

(יומא כ.), את זה לעומת זה עשה אלקים כי תשעה באב הוא יום מובחר בסטרא אחרא להיות להן אחיזה יתירה ביום זה, שעל כן אירע בו מה שאירע. ויום ט' באב הוא בחינת גיד הנשה מן קומת השנה שהוא בבחינת אחוריים ששם אחיזה הקליפות ועל כן הוא זמן שליטתן שנחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר עבור שהוא יום שליטתן ואחיזתן שניתן להם אותו יום להיות להם אחיזה גם כן בקומת השנה וכמו יום הכיפורים שהוא יום עליון וקדוש בקדושת מעלה על כל השנה שהוא חיות של כל השנה ומובחר שבכולן לקדושה שעל כן ביומא דכיפורי שטן אין לו רשות לאספוגני כמו שאמרו רז"ל את זה לעומת זה עשה אלקים כי תשעה באב הוא יום מובחר בסטרא אחרא להיות להן אחיזה יתירה ביום זה שעל כן אירע בו מה שאירע.

בין ששה הגידים בגוף (נפש) תופס מקום מיוחד גיד הנשה, שנאסר באכילה, והוא מכוון בזמן (שנה) כנגד תשעה באב. נשה הוא לשון נשיה, שכחה, שהיא צד האחור של המודעות^ד – גיד הנשה גורם ל"ושכחת את הוי' אלהיך"^ה, לשכחת התורה, ומתוך כך ליציאה לגלות, תהום הנשיה של עם ישראל, בה "נשיתי טובה"^ו (וכך גיד הנשה הוא הלעומת-זה של שנה טובה). ה' ברחמיו רכז את כל אחיזה הקליפה ביום אחד^ז, תשעה באב, בו הוא נתן אחיזה לקליפה (אכן, ברגע שנוזכרים בה', כשמקבלים מכה אחת, הכל נמתק ומתברר ששליטה זו היא בגדר "אשר שלט האדם באדם לרע לו").

וזהו מקום רמיזת תשעה באב בתורה בפסוק

ו ע"ח שט"ז פ"ה; תניא קונטרס אחרון ד"ה "דוד זמירות קרית להו".

ז דברים ח, יד.

ח איכה ג, יז.

ט וכמאמר דוד "נפלה נא ביד הוי' כי רבים רחמיו" (שמואל"ב כד, יד), כאשר ה' מקצרמרקז את העונש לשלשה ימי מגפה (במקום שבע שנות רעב או שלשה חדשי ניסה לפני האויב), ובפועל הומתק העונש וקוצר ליום אחד בלבד (עיי"ש פסוקים יג'כה).

י קהלת ח, ט.

עמלק, עם מלק, יונק מהערך, מקום המליקה, הוא מחדיר בנו **ספק** (בגימטריא **עמלק**^{כא}) וכך מפיל אותנו **לחשכה** של **השכחה** ("עד עלות השחר"). וירא כי לא יכול לו, כי ה' לא יעזבנו בידו (תהלים לו, לג); ויגע בכף ירכבו, שהוא בחינת אחוריים בחי' גיד הנשה יום תשעה באב, שם נגע להרע להם ועשה מה שעשה.

ההגנה של ה' עלינו – על יעקב החלש מעשו – מצילה מנצחון שלו, אבל עדיין נשארת לו אחיזה באחוריים, יש זמנים של "וגבר עמלק"^{כב}.

גלות וגאולת התורה

ועל ידי שליטתו ומלחמתו תמיד עם ישראל באו הגלות בכלל ובפרט שהוא גלות הנשמה מיצר הרע, שעל ידי החושך המכסה אור ההשגה ניטל ונתחסר הדעת מישראל, שאין להם דעת שלם כמו שהיה בשעת מתן תורה שהשינו מה שהשינו.

עיקר הגלות הוא הכיסוי על הדעת – מתוך "ורם לבבך" (אגוצנטריות, התמקדות האדם בעצמו) באים ל"ושכחת את הוי' אלהיך" – הסחת דעת מה' – ואזי יש שליטה לס"א **להחשיך-להשכיח** השגת אלקות וליטול את הדעת, שהיא המבדילה בין ישראל לעמים (שהרי "אל אחר איסתרים ולא עבד פירין"^{כג}, בהעדר דעת אמתית). הדעת היא מח האחור^{כד}, הכח להפוך את האחור לפנים ולהביא למפגש פנים בפנים עם ה', וכשהדעת נחסרת עומדים אחור באחור.

שהוא סוד שנמסרו רזי תורה לחיצונים (פע"ח שער תיקון חצות פ"ג) על ידי שנחסר מישראל דעת התורה, על ידי חשכותו שהוא מחשיך האור ומרחיק את ישראל מהבורא ב"ה.

האדריז"ל אומר שעל ידי שנחסרת דעת תורה מישראל נמסרים רזי תורה לחיצונים, לאומות העולם, שמחשיכים על התורה (הלעומת-זה של

ובהירתן של ישראל בימי משיח צדקינו במהרה בימינו. שאז נאמר (זכריה יג, ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, וכמו שכתוב (ישעיה לד, ו) כי זבח לה' בבצרה, שהוא ביטול הרע מן העולם והודרכות הקדושה בעולם.

בטול הוא מצד אבא (חכמה, אורות, חיוהי) וזכך מצד אמא (בינה, כלים, גרמוהי)^ט, ובדרך כלל באבא יש קדושה ובאמא יש טהרה^{טו}. כאן יש ביטוי מיוחד שמחבר בין המושגים – "הזדככות הקדושה". בפשטות קדושה היא בטול, גילוי ש"כולא קמיה כלא חשיב"^{טז}, ואין בה צורך בזכך, אבל כאן מודגש שצריכים גם כלים קדושים (כמו כלי המקדש). כשהצדיק מזכך את גופו בתכלית – "ועמך כלם צדיקים"^{טז} – הוא נקרא דווקא "גוף קדוש" (לעומת הנשמה הטהורה^{טז}).

אחרי העברת רוח הטומאה מן הארץ נזכה (לשון הזדככות) לא רק לטהרה, אלא לתכלית של קידוש העולם – עד לדומם, כמו ה"אבני קדש"^{טז} של ארץ ישראל.

שאז לא יהיה בחי' מלחמת עמלק זה שהוא מבחינת אחוריים, שאז יתיחדו ישראל בבוראן בבחינת זיווג פנים בפנים מאין שום קיטרוג הרע ח"ו, היפך ממה שנאמר אחר החורבן (איכה ב, ג) השיב אחור ימינו, וכתוב (ירמיה ז, כד) ויהיו לאחור ולא לפנים.

במתן תורה היינו עם ה' פנים בפנים, וזכינו ללוחות שכולן פנים^{כז}. אך בגלות ה' "השיב אחור ימינו" וגם אנחנו "לאחור ולא לפנים". לכן, כל עוד לא עברה רוח הטומאה מן הארץ יש לקליפות אחיזה באחור – אנחנו באחור –

יד ראה הקדמת **שכינה ביניהם** הערה א; **מעין גנים** ח"א מאמר "כיונים אל ארבותיהם" פ"ב.

טו ראה ספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך 'טהור', וש"נ.

טז ע"פ זהר ח"א יא, ב.

יז ישעיה ס, כא.

יח ראה מדור מאור עינים חיי שרה.

יט איכה ד, א.

כ ראה תניא ק"א ד"ה "דוד זמירות קרית להו".

כא הוספות לכש"ט (קה"ת, הוצאה שלישית) אות קיח.

כב שמות ז', א.

כג ע"פ זהר ח"ב קג, א. ועיין ע"ח שמ"ח פ"ב.

כד ראה ע"ח שכי"ה פ"א (מ"ב). ובכ"מ.

לישראל, שהוא סוד יציאת הרעת מגלות. הדעת העתידית היא סוג אחר של דעת מהדעת המדידה והמוכרת לנו היום. הדעת העתידית היא דעת השווה בקטנים ובגדולים – "למקטנם ועד גדולם" (כפי שבקריעת ים סוף אמרו "זה אלי ואנוהו"^{כב}, כולם בשוה, ואדרבא, הקטנים "הכירוהו תחלה"^{כג}). אז זוכים ל"שלמות התורה" – "תורת הוי' תמימה"^{כד}, הכוללת יחד את כל פרד"ס התורה^{כה}, כאשר הלומד יודע שעם כל השגותיו התורה נשארת "תמימה", כאילו לא נגע בה כלל^{כו} (והכרה זו היא־היא השער לדעת העתידית, לגילוי עצם התורה, תורה תמימה שהיא תורה שלמה לשמה באמת).

וזהו שאמרו רז"ל במסכת ראש השנה (כג). כל שיטה ושיטה שנשלו אומות העולם מישראל וירושלים עתיד הקב"ה להחזירן לנו, שהוא לכוונת האמור, שהתורה נכתבת שיטין שיטין, שכל השיטין של תורה ודעת שנשלו ממנו אומות העולם שהן הקליפות, עתיד הקב"ה להחזירן לנו, על ידי שיבוטל הרע וממילא יהיה ריבוי הרעת

את מאמר חז"ל העוסק בעצי השטה, הארזים, שלקחו הגוים מירושלים, הוא מפרש כאן על השיטות והרזים דאורייתא שנלקחו מאתנו ועתידים לחזור – עם גיור החכמות וגם גיור נשמות רבות ששייכות לעם ישראל תתווספה לתורה שיטות שלמות, שמקורם במחשבה הקדומה דא"ק המשוטטת תמיד, וסודות עמוקים שעד כה היו בגלות בחכמת הגוים.

ולא יהיה עוד בחינת אחוריים כי אם בחינת פנים בפנים; כמו בשעת מתן תורה שנאמר פנים בפנים דבר ה' אל כל קהלכם, כן יהיה בביאת הגואל במהרה בימינו, אמן נצח סלה ועד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן, ימלוך ה' לעולם אמן ואמן.

'המהפכה הרביעית', בה הפצת התורה ורזיה תקרב את כל האומות). הא כיצד? "חכמה בגוים תאמין"^{כז} – הסודות העמוקים ביותר של תורתנו הקדושה משתקפים במדע, המסתיר על מקורם האלוקי (כאשר התיקון הוא במגמה שלנו 'להאמין' – לגייה, להכניס תחת כנפי השכינה – את ה"חכמה בגוים" על ידי חיבור התורה והמדע^{כח}).

אפשר לזהות ארבע מדרגות בגלות, כנגד אותיות שם הוי' ב"ה, שתיים ברוחניות ("הנסתרת להוי' אלהינו") ושתיים בגשמיות ("והנגלת לנו ולבנינו"^{כט}): גלות התורה (ש"מחכמה נפקת"^ל) כנגד ה"י (בסוד "נובלות חכמה שלמעלה תורה"^{לט}); גלות השכינה (שכינתא עילאה) כנגד ה עילאה ("נובלות בינה שלמעלה שכינה"^ל); גלות עם ישראל כנגד ה"ו; וגלות ארץ ישראל כנגד ה תתאה. רק הקוצו של י, עצם האמונה, לא יורד בגלות^{לא} (והוא משתקף בעצם הנשמה ועצם התורה וכו' – עצם ללא גילוי). כנגד כל מדרגה של גלות נדרשת גאולה, כאשר ד"פ גאולה עולה פנים – החזרת פנים בפנים, שהיא הגאולה, כנ"ל.

עד עלות השחר במהרה בימינו אז יהיה ביטול הרע, שאז ומלאה הארץ דעה וגו' (ישעיה יא, ט), וכמ"ש (ירמיה לא, לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, שממילא יהיה כך בשיבוטל הרע מן העולם. ויהיה אז שלימות התורה, ויצאו כל בחינות התורה שהיו בשכחה, יצאו מן הקליפות ויחזרו

כה ע"פ איכה רבה ב, יג.

כו "[חכמה] בגוים" עולה אין. על אותו "אין" נאמר "והחכמה [רזין דאורייתא שנשכחו בגלות] מאין תמצא" (איוב כח, יב) כאשר נקיים "חכמה בגוים תאמין" כמבואר בפנים, וד"ל.

כז דברים כט, כח.

כח זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

כט בראשית רבה מד, יז.

ל ראה ע"ח שער הכללים פ"א ובכ"מ.

לא אמונה תורה שכינה ישראל ארץ ישראל עולה 2471, ז"פ שמחה, סוד "שבע שמחות" (תהלים טז, יא), כאשר מכח השמחה באמונה (ראה תניא פל"ג) יוצאים מכל הגלויות (כולל גלות התורה, שמחה עולה "סוד הוי' ליראיו"), וד"ל.

לב שמות טו, ב.

לג סוטה יא, ב.

לד תהלים יט, ח.

לה ראה מבחר שיעורי התבוננות ח"ה עמ' 176. ובכ"מ.

לו הוספות לכש"ט (קה"ה, הוצאה שלישית) אות מז.

הסיפור החסידי

המגיד ממעזריטש | "תן תודה!"

רבי דוב בער, המגיד ממעזריטש, היה תלמידו וממשיך דרכו של הבעל שם טוב הקדוש. בתקופת הנהגתו הצטרפו אל החסידות רוב מניין ובניין של גדולי הדור הבא. אף שבניגוד לרבו היה המגיד יושב אוהל מובהק, ולא הרבה לצאת למסעות, את תלמידיו שלח למקומות רבים בפולין וליטא, ואף לגרמניה הרחוקה. החסידות שגשגה, ומטבע הדברים, גם ההתנגדות לה העמיקה. מסופר כי המגיד נפטר בעקבות המחלוקת העזה, כאשר כמה מתלמידיו השיבו מלחמה שערה והדבר עלה לו בבריאותו ולבסוף בחייו. בשנת תקל"ב פרצה במעזריטש מגפה. רבי זושא תלמידו הביא את המגיד לאניפולי, שם התגורר כשבעה חודשים עד ליום הסתלקותו ב"ט בכסלו תקל"ג. לאחר פטירתו, התפזרו תלמידיו ברחבי אירופה והפיצו את החסידות במקומם, בהניחם את יסודותיה של תנועת החסידות כפי שהיא כיום.

וכשמוע הרב הקדוש שיש אורח בבית, הלך, נתן לו שלום ושאל: מאין הוא? ואמר: מסלוצק, ואמר לו איך שתעה בדרך. אמר הרב הקדוש: ולא לחנם טעית בדרך ולבוא לביתי. הלא דבר הוא! ולבש הברילין [משקפיים] על עיניו (כי כן היה דרכו בקדוש כאשר היה ברצונו להסתכל בדבר פרטי הוצרך לצמצם ראייתו הרוחנית בלבישת הברילין, כי בלא זה נראה לו כל פרטי דברים שבעולם כאחד והיה קשה לו להסתכל דוקא בפרט זה) והסתכל בפני האברך, אמר לו בעת נסיעתך מבייתך היה בנך חולה גדול. אמר לו: כן הוא. אמר לו הרב הקדוש: אל תדאג מאומה, כי הוא ב"ה בריא בתכלית.

ואמר להאברך: כשתבא בשלום לבייתך, תמצא רעש גדול בעיר כי בנים קטנים מתים עד אין מספר ובנך הוא ב"ה בקן הבריות, והרב ודייני צדק מחפשים וחוקרים אחר חטאים אשר הסיבה לזה היא מיתת הילדים.

וליום מחר יהיה ברית מילה אצל נגיד אחד, ויעשה הנגיד סעודת ברית מילה וגם אתה תהיה מהקרואים. כל נכבדי העיר יהיו על הסעודה, וידברו שם מענין מיתת הילדים, ויתנו עיניהם על אברך אחד שהוא החוטא. באמת הוא יך ונקי מחטאים ח"ו, רק בראש הקרואים יהיה שם גביר אחד, ממנהיגי העיר, והוא באמת חוטא גדול ובסיבתו הוא מיתת הילדים.

[סיפר ר' יעקב קאדאנר] במדינת אשכנז בעיר קעניגסברג [ואז בפרוסיה, כיום נקראת קלינינגרד והיא בשטח רוסיה], הייתי באכסניא בה שהו כמה מהסוחרים הגדולים. ובתוכם היו גם סוחרים מעיר סלוצק, גבירים ומופלגי תורה, ונזרקה בהחבורה דיבורים מענין דרך החסידים. זה אומר כה וזה אומר כה, ואנשי סלוצק ידועים למנגדים גדולים על דרך החסידים, והוציאו דיבה על כל רבני עדת החסידים — עד שבאו לדבר מענין הרב הקדוש דמעזריטש. ואמרו אנשי סלוצק: "אסור לדבר ח"ו רע על איש המופת, כי אף שאנו באמת מתנגדים גדולים לדרך החסידים, אבל מה שענינו ראו ולא זר" אי אפשר להכחיש הפלא הגדול שראינו במתנינו מהרב הגדול הזה.

אברך אחד מעירנו, נסע במדינות וואהלין [בצפון מערב אוקראינה] לסחורה ותעה בדרך חצי יום וחצי לילה, ותעה עד שבא לק"ק מעזריטש אחר חצי הלילה. נתקרה מאד ורצה לחמם את עצמו, אבל לא נראה אור הנר בשום בית. ונסע ברחוב עד שבא לבית שמאיר שם אור הנר, והקיש שם על הדלת ופתחו לו. ויבוא הביתה לחמם את עצמו, והנה האור בחדר אחד ושם היה מחיצת קדשו של רבינו הגדול ר' דובער.

וגלויה כלפי חוץ כי המעשה שנעשה הוא חטא, וממילא גורם הוידוי לחרטה ולשינוי דרך – האדם "מודה ו[מתוך כן] עוֹבֵב". גם וידוי זה דורש תמימות וכנות, יושר פנימי שבלעדיו מתחכם האדם ומצטדק, ולא מוכן להודות בטעות ורחטא. אפילו בממד החיצוני של הוידוי, בנכונות לחשוף את האמת הידועה בלב פנימה כלפי חוץ בוידוי דברים, יש כח לדרבן את האדם לתשובה ואף למניעת החטא מלכתחילה. כך מסביר השל"ה שעל אב לחנך את בנו לדבר אמת כיסוד הכל, ודבר זה ימנע כל חטא – ילד שלא משקו, ויודע כי הוא עתיד להתוודות על חטאו ולספוג את ענשו, ימנע מראש מהחטא.

אכן, בסיפור גם מורגשת היטב השלילה שבלחץ חיצוני כזה. כאשר אין מדובר בצדיק בעל רוח הקודש אמיתית, הניסיון להשיב את הזולת בתשובה עלול להחטיא לגמרי את מטרתו ולפגוע בחפים מפשע. לכן, הלקח עבורנו הוא קודם כל פנימי:

הוידוי וההחצנה של החטא עוזרים לחוש בבושה ובפחיתות שבו, להתמודד עמו ולעזוב אותו. ושוב, מעורבים כאן יחד שני הגורמים: הן חשיפת רגשות וחוויות פנימיות (או מעשים נסתרים) כלפי חוץ, והן חוסר היכולת לחפות על המעשים הללו בין האדם לבין עצמו, כאשר עצם הוידוי וההחצנה מראים עד כמה ההצטדקות נלעגת, וממילא צריכה לבוא הודאה על האמת – ותיקון המעשים בא בעקבותיה.

(ע"פ 'הנפש')

כאשר יעמדו כולם ויכו את האברך שיתן הודאה מחטאיו, וירים הגביר גם כן את ידו להכות את האברך ויאמר "רשע תן תודה!" וכשירים את ידו להכות את האברך, תאחו אתה בידו ותאמר להגביר רשע תן תודה! כי אתה החוטא ובסיבתך הוא מיתת הילדים! ותיכף יודה על כל חטאיו, ואחר כך ישקוט א"ה מיתת הילדים. ואמר לו: ואם לא תעשה כאשר צויתך, ידוע תדע שתיכף ומיד ימות בנך במיתה חטופה.

ונסע האברך לביתו ומילא הכל כדברי קדשו, לא נפל מהדברים ארצה ותיחום כל העיר מנפלאות המעשה ואמר: הנמצא כזה איש אלקים אשר רוח השם דיבר בו? את זה ראינו ואי אפשר להכחיש".

[סיפורים נוראים]

בלב הסיפור, עומד נושא הוידוי והתשובה – והלחץ הקהילתי להגיע אליהם, שהמגיד דואג להפנות לכיוון הנכון. והנה, הוידוי הוא המצוה המעשית של התשובה – הביטוי המעשי של תשובת הלב, והוא חייב לבטא רגש כן ואמיתי. כך מסביר הרמב"ם, שהמתוודה ללא תשובה פנימית בלב הריהו "כטובל ושרץ בידו" ואין לוידויו כל ערך.

זהו סוד מדת ההוד (לשון הודאה) בנפש, חשיפה כנה וישירה של חוויות הלב הפנימיות. העובדה שהוידוי הוא תכלית וסיום מצות התשובה, היא בסוד "בינה עד הוד אתפשטת" – התשובה משתייכת לפי הקבלה לעולם הבינה, והתפשטות התשובה וגילוייה כלפי חוץ מגיעה עד ההוד, עד לוידוי החותם את מצות התשובה. אך, יש בוידוי ממד הפוך המתבטא כאן: לא כתוצאה של התשובה אלא כגורם לה. ברובד הפנימי הוידוי מתקשר דווקא להודאה על אמת, גם אם איננה נעימה. יש בוידוי הודאה ברורה

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

רופא ומפליא - רפואה רוחנית

למדתי את הספר 'גוף נפש ונשמה' (שיצא גם בשם 'רפואה שלמה'), ולפי המבנה של מערכות הגוף שהרב מסביר שם הבנתי שהמחלה ממנה אני סובל שייכת למערכות של יסוד ומלכות. מעבר להשתדלות הרפואית, האם הרב יוכל להנחות אותי איזה שינוי רוחני מתאים שאעשה לאור זאת? בנוסף, אציין שהמחלות מופיעות אצלי בגוף דווקא בצד ימין. מהי המשמעות של זה?

מענה:

ראשית כל, רפואה שלמה מן השמים!

השי"ת הוא "רופא כל בשר ומפליא לעשות". שני השרשים **רפא** ו**פלא** קרובים זה לזה (ו-ל מתחלפות באותיות למנ"ר). לכן, כדי לתת עצה נכונה בעניני רפואה צריך להיות "**פלא יועץ**" (בגימטריא **רופא** כנודע), אחד משמות המשיח! אכן, מהקשר בין שני השרשים הנ"ל יש ללמוד שכדי לעורר רחמים מה' – מדת הרחמים היא מדת התפארת, **פאר** אותיות **רפא**, כנודע – צריך להשתדל להדמות להשי"ת במה שהוא "רופא... מפליא" (שאז "באתערותא

דלתתא אתערותא דלעילא"). איך אפשרי הדבר? רפואה לשון הרפיה, קודם כל צריך להרפות מכל מתח נפשי (סטרוס), מתוך אמונה ובטחון מוחלט בה' שהוא "רופא כל בשר ומפליא לעשות", כנ"ל. זו בחינת "סור מרע" (מתח נפשי הוא רע, לשון חולי). שנית, והוא העיקר (בהיותו "עשה טוב"), צריך להפליא במעשים טובים של עזרה לזולת בגשמיות ורוחניות, מתוך דאגה ורחמי אמת, ואז "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים".

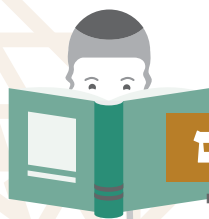
[רמז יפה: ידוע אצלנו - ומופיע גם בספר 'גוף נפש ונשמה' – שהפסוק "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור" מורכב בסך הכל מ-7 אותיות **אור מילה**, ששוות **אור פה** אותיות **רפואה** (החולי הוא חשך והרפואה אור, מפי ה', המקיים בעצמו "פתח פיך ויאירו דברך", "ויאמר אלקים יהי אור"). והנה, **רפואה פלאית** שוה בדיוק "**ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור**".!]

ובנוגע לקשר המחלה המסוימת לספירות מלכות ויסוד (כפי שמוסבר בספר):

המלכות היינו להשפיע גשמיות לזולת והיסוד היינו להשפיע רוחניות לזולת. השפעת גשמיות באה מתוך שפלות (המדה הפנימית של ספירת המלכות), הכח המניע של "שלי שלך ושלך שלך". השפעה רוחנית באה מתוך אמת (המדה הפנימית של ספירת היסוד), לגלות שעלמא דין הוא עלמא דשקרא והאמת היא ש"הוי' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד".

לגבי הופעת המחלות בצד ימין: חז"ל מלמדים אותנו "כל פניות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" – על האדם להסתכל על העולם דרך עינו הימנית, עין של חסד ואהבה; צריך להעניק לזולת ביד ימין; וגם להתחיל את ההליכה תמיד ברגל ימין (כדי שהיא תקח אותנו ליעד טוב, מקום בו נוכל לעשות טוב). המחלות בצד הימני של הגוף מורות לנו שעלינו תמיד לפנות לימין, ואז בע"ה הכל יהיה בסדר [all right, הן במשמעות של ימין והן של בסדר].

שוב, רפואה שלמה ובשורות טובות בקרוב.

אנכי והילדים

המדור לילדי ישראל

איש חרבו!

שלום ילדים!

בשבת נקרא בתורה את ספורם של שמעון ולוי, בני יעקב, בעיר שכם. לאחר המעשה הנורא שנעשה לדינה אחותם הם החליטו שעל כך אי אפשר לשתק – חייבים לעשות מעשה. לאחר הסכם שנחתם בתרמית עם אנשי שכם, שמעון ולוי נוטלים ביום השלישי למילת אנשי שכם "איש חרבו" ובעוד אנשי שכם שוכבים כאובים במטותיהם הם מפתיעים אותם והורגים את כל אנשי העיר.

חז"ל מלמדים אותנו שמצמד המלים "איש חרבו" אנו לומדים דין חשוב ביותר. מתי נעשה ילד לנער בר-מצוה, כזה המחייב במצוות התורה באחד המבגרים? מתי כבר אפשר לצרף אותו למנין לכל דבר שבקדשה? מגיל שלש-עשרה. מהיכן לומדים זאת? משמעון ולוי. באותו יום חגג לוי את יום הולדתו השלש-עשרה והתורה מכנה אותו 'איש',

וזה אומר שהוא כבר נחשב למבגר.

איך חוגגים בר-מצוה?

שימי, אחי הגדול, חגג לפני חצי שנה את בר המצוה שלו. כבר שלשה חדשים לפני כן הוא התחיל להכין את מאמר החסידות עליו יחזר בעת הארוע בפני קהל המזמנים. חדשים לפני התאריך הוא כבר התחיל להניח תפלין בלוינו הצמוד של אבא. עם יואל השכן הוא יושב כל ערב ב'מתמידים' ולומד מסכת בגמרא. "שאבוא מוכן, עם עוד משהו ביד' לבר מצוה", הוא הסביר לי. בכלל, פתאום נהיו לו פנים רציניות, כאילו של מבגר. מרגיש לי שהוא קצת שכח מה זה להיות ילד...

מחברים שלי אני שומע שזו לא תופעה יוצאת דופן. גם הם מספרים ספורים מסוג זה על אחים שלהם. כנראה שלקראת הגיל הזה משהו באמת משתנה. אולי, עוד לא התנסיתי.

ארכות, אבל יכול גם להסתים באחת משלש אפשרויות. הראשונה היא שפשוט תחליט לסגת, לוותר על הרעיון ולרדת מהמקפצה בבת פנים, ואז תצטרך להסביר לעצמך ואולי גם לאחרים למה החלטת לרדת הפעם מהענין. אפשרות שנייה, שאני בכלל לא ממליץ עליה, היא שמישהו מהחברים יגייס מאחור וידחף אותך קלות הישר אל תוך המים. אני לא ממליץ עליה מכיון שמקרים כאלו באמת מפתיעים ולכן גם עלולים להסתים באסון. חוץ מזה, אם מישהו אחר תחליט בשבילך – מה זה שונה?

האפשרות השלישית היא שפשוט תחליט לקפץ למים. אל תנסה לשכנע את עצמך! זה לא יגמר גם מחר... כמו שנתווק הרגלים מהמקפצה צריך להעשות בבת-אחת, כך גם צריכה לפעל המחשבה שלי, זו שמורה לרגלים כיצד לפעל – אני צריך לדלג במחשבה. הרגלים מדלגות מהמקפצה, אבל מהיכן מדלגת המחשבה? היא חייבת להתנתק מהשכל. השכל השקול והמחשב גורם לי להסס, אבל בשביל לסיים את הלבטים שלי ולעשות את המעשה – עלי לדלג למעלה מהשכל!

דפתיים אדם דליל

נחזר לשמעון ולוי ולארוע המצוין את בר המצוה של לוי הצעיר. האם

אולי כשאגדל אוכל לענות לכם על כך בודאות...

אין הייתי מתאר לעצמי את ארוע בר המצוה של לוי, בנו של יעקב אבינו? לא פחות מהארוע של שימי אחי. אבל בתורה מספר משהו שונה בתכלית. לא אמירת 'מאמר' או סיום מסכת, אלא מלחמה בה שני נערים הורגים עיר שלמה! ועוד יותר מתמיה: מחגיגת בר המצוה הזו לומדים את גיל המצוות לכל היהודים בכל הדורות! מה פשר הדבר?

קול דאס!

מכירים את ההרגשה הזו? אתה עומד על המקפצה בברכה, משתוקק כבר לשבר את מחסום הפחד ולקפץ למים, אבל הרגלים שלך ננעלות. יותר נכון – הראש נעול. בכל פעם אתה אומר לעצמך מחדש 'לה על זה, קפץ כבר למים!' ואז עולה המחשבה שנועלת אותך במקום. זה יכול להיות ד"ר מסכן שלוחש לה: 'עזב, לשחות בעמקים', וזה יכול גם להיות פרופסור לא-שונה שמקשה באזניה: 'ואם לא קפצת זה אומר שאתה כבר לא שונה? מי קבע בכה? כך או כה, מחשבה מסוג זה מגיעה תמיד בדיוק בשנייה בה אתה מבקש לנתק את כפות הרגלים מהמשטח היצוק והבטוח.

המעמד הזה יכול להמשך דקות

אותנו: דוקא ההתחלה של כל ענין שבקדשה צריכה להיות בכל הכח, במסירות נפש, למעלה משעם ודעת. את המתינות ושקול הדעת החשובים נשמר לשלב הבא, אבל קדם-כל שנתחיל. גיל בר מצוה הוא הרגע בו נכנס מי שהיה עד היום ילד אל עולמם של המבגרים ולעל קיום המצוות. ביום זה הוא נצב על המקפצה ממנה הוא עומד לזנק הישר למים העמקים, וכאן עליו לדלג!

אגב, אתם לא חייבים להמתין עד גיל שלש-עשרה. אפשר להתחיל להתאמן כבר מהיום...

שנזכר לעבד את ה' עם כל כחות הנפש ולמעלה מהם!
שבת שלום ומברך!
ש?

יעקב אבינו היה מרצה מהמעשה של בניו? אין זה סוד, בתורה כתוב בפרוש שלא. הוא גער בהם וטען שהם חסרי אחריות. "בגללכם אנו עלולים להסתבך במלחמת עולם. אמות העולם יעלו בלם למלחמה עלינו. אנחנו בסך הכל משפחה קטנטנת, איזה סכוי יש לנו מול בלם?".

מתשובתם של הבנים ליעקב אנו יכולים ללמד מה היתה הרגשתם. האמת היא שהם בכלל לא ענו לשאלתו. כמו יהודים טובים, הם פשוט ענו לו בשאלה: "הכזונה יעשה את אחותנו?!", האם יכלנו לשתק? הם מרגישים שאין פה מקום לשאלות ולספקות. אם יש חלול השם חייבים לעשות מעשה, ויהי מה! גם אם הדבר כרוך בלקיחת סכונ — צריך לפעל למעלה מכל טעם ודעת! זהו המסר העקרי שחז"ל מלמדים

בשעה טובה יצאו לאור שני הכרכים הראשונים של ספרי רזי

מחיר השקה מיוחד
בהתוועדות י"ט כסלו בכפר חב"ד

ניתן להשיג גם ביריד החסידות בבנייני האומה

ההתועצות כ"ט כסלו

הרב יצחק גינזבורג שליט"א

‘תשובה מאהבה’

הרב שלמה
כ"ץ

ניהול מוזיקלי
אחיה אשר
הכהן אלורו

חיליק
פרנק

יום שלישי י"ט כסלו
בית זלטה כפר חב"ד ב' 20:00

עזרת נשים

לתרומות - 052-429-5164

שידור חי
pnimi.org.il